

CRONICA

SĂPTĂMINAL POLITIC-SOCIAL-CULTURAL • ANUL VI • Nr. 41 (296) • SÎMBĂTĂ 9 X 1971 • 12 PAGINI 1 LEU

OMUL DE MIINE

Cind vorbim astăzi despre omul de miine, despre societatea și cultura viitorului, constatăm, aproape fără a mai fi surprinși, că noțiunile acestea părăsesc tot mai mult sfera abstracțiilor, că ele nu mai au acea aură nebuloasă, proprie literaturii de anticipație. Privim în depărtare, spre un orizont limpede, previzibil nu numai imaginativ, ci și — putem spune — matematic, datorită punctului înalt și înaintat de observație pe care-l avem astăzi, după atitea și atitea realizări care au schimbat nu numai fața întregii țări dar și structura socială și cea morală a populației.

Intr-o perioadă scurtă, dacă ne raportăm la timpurile istorice, — în ceva mai mult de un sfert de veac de la eliberare, — socialismul a înscris biruințe care au revoluționat, sub raport constructiv, material și spiritual, viața întregii națiuni. Pe parcursul unei singure generații, am ajuns, de la lupta acerbă pentru înlăturarea analfabetismului, dusă încă acum două decenii, la acțiunea conștientă și sistematică desfășurată din inițiativa și sub conducerea partidului nostru, pentru făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate. Acum sintem pe calea generalizării învățămîntului de 10 ani, avem 13.000 de cadre didactice în învățămîntul superior și peste 200 de mii de profesori și învățatori care desfășoară o activitate intensă pentru a răspîndi lumina culturii cît mai larg, o dată cu chemările, concretizate în convingeri de viață, pentru înfăptuirea pînă la capăt a politicii partidului nostru de edificare a socialismului pe o treaptă superioară, spre crearea societății comuniste în România.

Noul an de învățămînt 1971-1972 jalo-nează, în dezvoltarea acestui proces continuu, un moment deosebit de important

prin regruparea și verificarea forțelor în vederea unei acțiuni unitare pentru formarea omului nou, „scop unic, inseparabil de obiectivul dezvoltării orînduirii noastre socialiste” — cum arăta de curînd secretarul general al partidului nostru. În această fază a dezvoltării, problemele educației devin puncte cardinale ale politicii de stat, rezolvate prin participarea celor care lucrează în învățămînt, dar nu numai a lor, ci a tuturor comunistilor, a oamenilor muncii care constituie națiunea noastră socialistă. „Să punem permanent în centrul tuturor preocupărilor omul, educarea lui, ridicarea conștiinței sale, pentru că numai astfel el va putea participa în mod conștient, cu toate forțele, la făurirea propriului său destin, a propriei sale istorii!” — accentua tevarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită cu prilejul inaugurării noului an universitar.

Educația socialistă este văzută astăzi ca un proces multilateral care imbină toate resorturile activității constructive, de orice fel. Și este important de subliniat faptul că, prin educație, nu înțelegem azi doar preceptul moral, lozincă sau citatul, implicînd lecția orală ca atare, ci o acțiune amplă în centrul căreia stă munca. Legătura învățămîntului cu producția nu este un deziderat oarecare, ci o condiție de care atîrnă formarea omului nou, apt să răspundă cu eficiența cerințelor societății multilaterale dezvoltate. Or, aceasta presupune sincronizarea cu gîndirea și cu cuceririle din ce în ce mai repezi ale științei și ale tehnicii afirmate pe plan mondial.

În legătură cu aceste aspecte, tovarășul Nicolae Ceaușescu sintetiza, în cuvîntarea menționată, experiența dobîndită

pînă în prezent ca și corespunzătoarele transformări survenite în structura societății românești, enunțînd noi teze referitoare la progresele sociale din țara noastră, la „dispariția treptată a deosebirilor esențiale dintre munca intelectuală și cea manuală” și — în ultima instanță — la profilul nou al clasei muncitoare în care „se vor contopi treptat toate celelalte categorii sociale”. În acest proces de „apropiere și omogenizare” a societății noastre socialiste un rol important îi revine tineretului, adică acelei părți a populației asupra căreia se exercită în primul rînd procesul instructiv-educativ. De aceea, unitatea între învățămînt-cercetare-producție pe care este chemată a o realiza astăzi școala, de la cea generală la facultăți, înseamnă mai mult decît un principiu, înseamnă enunțul unei stringente necesități. Conștiința acesteia, reflectă trăsăturile noi ale atașamentului față de partid, ale patriotismului socialist.

Latura interioară a procesului instructiv-educativ, implicînd convingerile și idealurile unui înaintat umanism constituie astfel piatra de incercare a succesului. De aici decurge importanța acestui început de an școlar și universitar, începutul unei acțiuni ample, corelate cu toate celelalte activități chemate să activeze procesul educației socialiste. „Presă, cinematograful, teatrul, radio-ul, televiziunea, literatura trebuie să-și unească eforturile pentru a contribui la realizarea acestui deziderat” pe care-l constituie țelul „nobil de mare răspundere al formării omului nou”. Educația reprezintă azi un proces consimțit și sistematic, cu largi implicații sociale, proces de o pondere excepțională în angrenajul viitorului. Omul nou, omul de miine, nu este numai specialistul dotat cu o serie de cunoștințe, nu este membru al unei colectivități amorfe, ci este un creator în spiritul socialismului, un intelectual și un muncitor, în conștiința căruia ideea de egalitate, prietenie, colaborare edifică înțelesurile cooperării între oameni și popoare, edifică și prefigurează viitorul națiunii.

„CRONICA”

DEMOSTENE BOTEZ despre

- memorialistică
- obiectivitate
- reviste literare
- eficiența literaturii

În pag. 3

Vechi militanți ai mișcării muncitorești despre tradiții ale propagandei revoluționare.

— *Creația dv memorialistică, primitivă cu un atît de mare interes de cîntori (integrînd aici și critica), pe lîngă satisfacția descoperirii unor unghiuri de vedere inedite asupra scrierilor și a mediilor intelectuale care au influențat în cea mai mare măsură îndeosebi literatura interbelică, ne dezvăluie, mai mult indirect și fără nici o ostentație, și profilul sufletesc al unui martor de înțeleaptă și lucidă sensibilitate și capacitate de distanțare față de oameni și fapte de demult. De aceea, îmi permit să vă cer să precizați, dincolo de concluziile pe care cititorii le pot trage din propria lectură, care considerați că este unghiul de vedere al dv. ca autor, în judecarea epocilor despre care ați scris: acela al PERSONAJULUI Demostene Botez DE ATUNCI sau a celui de ASTĂZI? Se poate vorbi de o demarcație netă a celor două euri ale dv. ca autor sau de prezența lor simultană, sintetizînd o optică diferită față de trecut?*

D. B. — Subtilitatea întrebărilor puse, îmi impun și mie însumi un interviu, căci ele îmi pun probleme la care nu m-am gîndit cînd mi-am scris memoriile. Și, dacă astăzi mă pot gîndi și da un răspuns, cred că bine am fă-

cut să nu-mi fi pus atunci asemenea întrebări.

Memoriile sînt o sedimentare în timp, selecționată de puncte de vedere succesive, care le-au definitivat printr-un fel de plebiscit intim.

După cum este ușor de observat din conținutul cărții și din sumarul ei care sistematizează oarecum amintirile, cartea cuprinde o seamă de impresii strict personale, din copilărie și adolescență, care au un sens și o valoare de adevăr, numai în măsura în care faptele și senzațiile memorate apar în mentalitatea care le-a reținut atunci, și ca un rezultat al sensibilității de atunci. Numai astfel pot avea un caracter de selectare, nu de judecată tîrzie după zeci de ani.

Acele amintiri ale copilăriei au fost încrustate astfel în memorie, datorită puterii lor de impresionare și de înregistrare de-atunci. Memoriile le aduc astfel, nu ca o narațiune asupra trecutului. Ele sînt, — oricît de paradoxal ar părea, — un prezent așa cum a fost consemnat atunci, datorită trăirii lui cu o anumită putere de săpare în adîncul conștientului de-atunci. Ele nu pot aduce un fior al adevărului decît prin această deshumare a trecutului, conservat intact în inșiși

blocul ființei, așa cum se conservă organismele, ani întregi în blocuri de gheață.

Scriindu-le, eu nu am avut a le judeca acum, după mentalitatea de-acum, ci doar de a le prezenta așa cum au trăit acum 60 de ani, și a le păstra fizionomia nealterată de tot ce a urmat.

Bineînțeles însă că emoția care le impregnează este a celui care le sînt astăzi, dar care în fond nu-i altceva decît chipul conservat al celei de-atunci, privit cu starea sufletească a fiecărui om care-și perindă copilăria și adolescența.

În partea ultimă a Memoriilor, care se referă la portretele prietenilor din cercul „Vieții românești” din anii 1912-1930, unghiul de vedere al meu, ca autor, în judecarea acelei epoci și a persoanelor care au însemnat-o, este nu numai al celui care sînt astăzi ci a celui care eram cînd am trăit acea epocă și am cunoscut acele persoane, și care prin verificarea făcută prin ani, pînă acum, chiar dincolo de maturitate, a rămas aceeași.

Este ceea ce mi-a impus calitățile deosebite ale acelor oameni, mentalitatea lor, cul-

N. B.

(continuare în pag. 9)

MUZICA ARE PATRIE

Interviu cu compozitorul
și muzicologul DORU POPOVICI

asteaptă doar pe talmăcitori. Dar contemporan înseamnă și să vezi trecutul de pe pozițiile prezentului. Citez, în acest sens, operele Decebal de Gh. Dumitrescu, Zamolxe de Liviu Glodeanu sau Elegia Pontică a lui Theodor Grigoriu. Tot adevărat este că se fac unele experiențe. Ele însă nu trebuie desconsiderate. Simfonia a IV-a de Beethoven are și semnificația unei experiențe care pregătește Simfonia a V-a. La fel, a VIII-a pentru a IX-a, cu precizarea însă că Beethoven, având geniu, a putut face din experiență o realizare. În concluzie, nu sînt pesimist deoarece, pînă și experiențele noastre nereușite nu sînt inutile, căci vor veni alții după noi, care vor ști să obțină mult dintr-o izbîndă.

— REP. O problemă uși discutată, care vizează nu numai muzica, ci și celelalte arte, este aceea a tradiției, a legăturilor pe care le are artistul cu spiritualitatea poporului său și, implicit, a relației publicului cu opera de artă. Din cele spuse pînă acum s-ar putea deduce, cu aproximație, părerea d. Tuși, exprimarea ei directă n-ar fi mai puțin interesantă.

— D. P. Nu am conceput niciodată o artă apatridă. Chiar dacă muzica este, într-un fel, universal inteligibilă, orice creator al muzicii — ca și al tuturor artelor — trebuie să aibă o patrie. Nu știu dacă se pot da rețete în acest sens. Știu însă că o valoare artistică nu este decretată de specialiști, decît într-o oarecare măsură. Autenticele valori intră în conștiința popoarelor și, în primul rînd, în conștiința propriului tău popor. Multe din mijloacele de limbaj muzical care au produs o adevărată revoluție în timpul nostru, se găsesc în folclor: moduri cromatice, polimetrie și poliritmie, sunete nedeterminate precis, varietate timbrală și arhitecturală. De ce am căuta să fabricăm o artă modernă, de laborator, cînd avem atîtea sugestii în folclor. În cea ce privește relația publicului cu opera de artă, nu înțeleg să ne coborîm în coada maselor, ci să le ridicăm la nivelul celor mai buni fii ai lor. Nu orice operă de artă este, de la început, larg accesibilă dar, în cele din urmă, operele cu adevărat valoroase, devin populare.

— REP. Credem că sîntem de aceeași părere cînd afirmăm că peisajul actual al componisticii românești cunoaște o deosebită efervescentă creatoare. Am dori să ne precizăm, în continuare, ce direcții distingeți în această diversitate de stiluri și metode și, eventual, pe care le considerați mai fructuoase.

D. P.: Aș remarca trei direcții. Prima, mai tradițională, are un colorit neoromantic. A doua, este o fuziune între vechi și nou. A treia, mai radicală, mă refer la structuralism și la muzica atematică. Părerea mea este că există lucrări valoroase în toate tendințele. Iată trei titluri, luate la întimplare: Munții Apuseni de M. Negrea, Sonata pentru violină solo de W. Berger și Arcadele de A. Stroe. Deci, cînd este vorba de valoare sau criteriul valoric, nu mă interesează „cum se scrie”, ci forța emoțională, adică rezultanta fuziunii armonioase a tuturor parametrilor de limbaj.

REP. Ca muzicolog, autor al unor studii de sinteză, vizînd fenomenul muzical românesc, ce ne-ați putea spune referitor la ce se scrie și cum se scrie astăzi, în muzicologia noastră?

D. P. Ca muzicolog, consider că s-au scris multe lucrări de strictă specialitate, extrem de valoroase. Lipsesc lucrările larg accesibile, de bună calitate. De pildă, monografiile creatorilor universali și români, ghidurile, memorialistica muzicală, romanele muzicale, cărțile de estetică; toate acestea sînt sau insuficiente, sau adesea, nu de cea mai bună calitate. Muzicologii parcă ar vrea să lanseze moda scrisului complicat și sec. Or, cum putem să ne apropiem de oameni, dacă scrisul nu este vibrant, de la prima la ultima pagină? Uneori, mă entuziasmez citînd cărți bune și foarte bune; alteleori, am însă senzația că rod iesc și atunci îmi amintesc spirituala frază a unui autor mai vechi: „Jănnne curăța vestonul iubitului ei cu duioșie și benzină”. Mă îngrozesc cînd văd pagini de muzicologie autohtonă sau universală ce vor parcă să dovedească că muzicologia ar fi știința ce explică cît mai complicat cu putință, lucrurile cele mai simple. În acest fel, nu vom avea nici o șansă în cîștigarea publicului. Dacă mulți din iubitorii muzicii așa-zis „grele” au fugit spre muzica ușoară, cred că nu greșesc afirmînd că și noi, muzicologii, purtăm o vină. Ceea ce nu înseamnă că, personal, nu iubesc muzica ușoară; chanson-ul francezesc și jazz-ul negrilor presupun o indiscutabilă măiestrie artistică.

REP. În lumina prețioaselor recomandări pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a oferit cu generozitate oamenilor de artă și cultură în vederea consolidării unei culturi românești legată de patrie și popor, se poate descifra faptul fundamental că, în realitate, toate momentele cruciale ale fenomenului artistic românesc, toate valoroasele creații s-au relevat cu un caracter militant. Alieșandri, Kogălniceanu, Eminescu, Enescu — au fost, înainte de toate, oameni legați de viața și interesele acestui popor. Cum vedeți realizat, în muzică, nobilul deziderat al acestei angajări?

D. P.: Într-adevăr, nu putem uita că, despre patriotism, Eminescu a scris impresionant, pînă la lacrimi. Lucian Blaga ne-a lăsat cea mai frumoasă odă a muncii, nemuritorul catren în care roua dimineții simbolizează sudoarea privighetorilor care „s-au ostenit toată noaptea cîntînd”. Oratoriul „Ioana pe rug” de Honegger este construit pe o temă istorică cu ideea sacrificiului pentru patrie. La fel, Egmont de Beethoven. În muzica românească avem, de asemenea, suficiente exemple: oratoriul Tudor Vladimirescu de Gh. Dumitrescu sau Vox Maris de George Enescu, sînt suficiente pentru a pune în evidență atîncul angajament al artei noastre muzicale. Continutnd această tradiție putem afirma că temele abordate trebuie să se bazeze pe adevăruri evidente, fundamentale și perene. Atunci, concertele noastre se vor bucura de succese reale, de succese în rîndurile celor mulți. Oricît am aprofunda elitele (a se citi: oamenii de geniu), nu-i vom înțelege cu adevărat decît atunci cînd vom cunoaște sufletul mulțimii.

Consemnat de ȘTEFAN BLĂNARU
și DAN ANGELESCU

crochiu

OCHIUL, MÎNA

Sub presiunea timpului, riscăm adesea gesturi grabite. Senzația că timpul ce ne e dat se scurge prea repede, ne îndeamnă la mișcare și, furați de lucru, repetăm gesturi, unul după altul, într-o serie frenetică, nu lipsită de spectaculozitate, dar de cele mai multe ori, sub un ochi critic, supărător de superficială. Există în noi tentația acumulării, a adunării într-o sumă, care să fie cît mai mare, dacă se poate mai mare decît a ceilalți, sau cît de mare incît să ne vrăjească chiar pe noi înșine, să ne ridice în proprii ochi, să ne mîngie orgoliul puterii. Nimic altceva mă fascinant pentru un creator de valori artistice, decît acest soi de opulență, transformat în artă din lumea tranzacțiilor materiale. Summa se cere rotunjită, pentru că timpul nu îngăduie răgazuri și astfel gesturile de creație se succed foarte repede, într-o serie precipitată, febrilă. Păcatul nu stă în succesiune ci în repetare. Odată obținută, e adevărat, după o sirguință îndelungată — schema de lucru tinde să ușureze actul de atelier, să-i dea ocea cursivitate după, care tinjîm. Dar satisfacția de moment a gestului profic nu înseamnă însă și satisfacția totale realizării valorice. Ochiul critic descoperă seria. Febrilitatea elaborării nu anulează o anumită frumusețe spontană, iscată din înzestrări native sau din performanțe tehnice, dar noi cerînd opere de artă mai mult decît frumusețe, adică nouătate în sentiment, în emoție, vom conferi seriei atribute minore. Sentiment, și, mai ales, sentiment pentru fiecare gest creator important, deci pentru fiecare lucrare importantă? E posibil? Nu e aceasta o mică utopie? În fond, despre ce fel de sentiment e vorba? Există, se spune, o predispoziție sentimentală, pe fondul căreia artistul gesticulează, producînd opere. Nu e de ajuns? S-ar părea că nu. Sentimentul, la tensiunea lui cea mai ridicată, trebuie invocat cu fiecare lucrare nouă, importantă. E bine spus invocat, pentru că gestul de creație autentic nu este lăsat să linzezească între faldurile moi ai atelierului, acolo unde se presupune că deja există sentimentul, ci înseamnă concentrare, mobilizare de posibilități, tensionare a gândirii. Or, mobilizarea tuturor fibrelor sensibile, în vederea unui act unic, nu se poate face

chiar zilnic. E o răbdare echilibrată, care pregătește gestul de creație important. Așteptarea a-cesta e însăși economisire de posibilități, în vederea realizării actului important. Numai într-o mobilizare lucidă, sentimentul noi opere se lasă observat. Noul sentiment, noua emoție nu trebuie să repete datele unei alte lucrări, deja văzute. Deși noua lucrare se încorporează universului știut (și regăsim personalitatea în citeva date știute), ea ne interesează, ne pasionează, prin fioul nou ce-l conține și pe care îl percepem cu mirare și cu plăcere. În fața noii opere realizăm același spectacol mental ca în fața vîștii însăși. Dacă viața nu e schemă abstractă, atunci ea nu ne plictisește niciodată. Și nu ne plictisește pentru că, într-adevăr, nu e schemă, nu e repetare a acelorași date, ci e univers deschis, oferindu-ni-se mereu cu cite ceva nou. Un perimetru de viață, de natură, lie și foarte mic, ce ne cade mereu sub ochi, nu ne poate plictisi niciodată, dacă știm să găsim în el datele noi. La fel, opera importantă, la care s-a lucrat cu sentimentul unicității, ni se revelează, de fiecare dată, cu date noi. Sentimentul unicității presupune voința, ambiția de a da ceva mare, neîntîlnit încă, de neegalat de către alții, dar și de către artist însuși, într-un alt moment. Continuitatea, fluența lucrului de atelier sînt realități verificate, în care credem. O sincopă poate deregla întrucîtva angrenajul, poate duce la pierderea temporară a unor cîștiguri de ordin tehnic. Ochiul însă, în răstîmpuri de relaxare, are numai de cîștigat. Ne gîndim la observația lui Șirato: Ochiul e important și nu mina. Rafael, chiar fără ambele mîini, ar fi pictat. Să privești mai mult decît să lucrezi. Nu e contemplare, căci mina se plimbă conform imagini rezultat, după o îndelungată și pătrunzătoare privire, cu o siguranță uimitoare.

Gesturi experimentale, de atelier, da. Un fel de exerciții zilnice, ca ale violoniștilor. Lucrarea unică însă, cea pe care ne-o dorim noi unică, se cere pregătită într-o așteptare lucidă, echilibrată, tenace.

VAL GHEORGHIU

NICOLAE CONSTANTIN :

„Fluierar”

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „GH. ASACHI” LA O DUBLĂ ANIVERSARE

SCURTĂ CRONOLOGIE

Pentru Biblioteca municipală „Gh. Asachi” anul 1971 constituie o dublă aniversare: 50 de ani de la primele încercări de a înființa la Iași a bibliotecă a municipalității și 20 de ani de la reorganizarea ei după Eliberarea patriei de sub jugul fascist.

1921 — 1922. Se încep acțiunile de organizare a fondului de publicații a viitoarei bibliotecii — ca urmare a inițiativei unui grup de intelectuali ieșeni. N. A. Bogdan se angajează să întocmească primul catalog de cărți.

1926. Fondul de publicații se compune din numai 2.732 volume.

1935. Are loc transformarea bibliotecii dintr-o bibliotecă-depozit într-o bibliotecă pentru public. Deschiderea ei este precedată de către o asidua muncă de organizare a fondului de cărți.

Se întocmește un inventar-catalog sistematic, în cuprinsul căruia se menționează multe cărți de valoare apărute în tipografiile ieșene în secolele 17 — 19.

1936. Biblioteca primește din partea multor intelectuali și a unor instituții culturale (Academia Română, Biblioteca universitară Iași ș.a.) nenumărate donații în cărți, obiecte de artă, tablouri.

1937. Colecțiile bibliotecii ajung la circa 10.000 volume. La 1 iulie biblioteca este vizitată de Nicolae Iorga care notează că „înțelegerea acestei bibliotecii de către Primăria municipiului Iași este una din cele mai frumoase opere culturale”. Cu aceeași ocazie N. Iorga donează circa 400 de volume inventariate drept „Fondul N. Iorga”.

1937 19 sept. Biblioteca se deschide oficial pentru public în localul din curtea bisericii Golia. La manifestare participă un numeros public. În primul an de activitate noua instituție culturală a fost frecventată de 3.500 cititori.

1941. Biblioteca pune la dispoziția cititorilor 23.662 volume. Caietele de evidență înregistrează aproape 8.000 de cititori frecvenți.

1943 — 1944. După o perioadă de întrerupere a activității, biblioteca se redeschide, pentru un scurt timp însă, într-un nou local, pe strada Lăpușneanu nr. 32.

În ciuda unor eforturi depuse de personalul bibliotecii, aceasta nu reușește să se impună ca o instituție marcantă a Iașului — lipsind sprijinul necesar din partea oficialităților orașului.

1951. După Eliberare, datorită condițiilor create de către organele locale de partid și de stat, se depun eforturi pentru organizarea unei mari bibliotecii publice care să satisfacă cerințele de lectură ale cititorilor ieșeni.

Renașterea bibliotecii are loc în anul 1951 când se pun bazele unei mari unități culturale organizată după toate exigențele biblioteconomiei moderne. Bilanțul primului an de activitate după Eliberare: 2.600 volume în fondul de publicații. Numărul cititorilor — 1.327; numărul cărților împrumutate — 11.730; numărul salariaților — 3.

1953. Se înființează secția de împrumut pentru copii, cu un fond de cărți propriu. Această secție va deveni ea singură o adevărată bibliotecă cu o activitate educativă și instructivă meritorie.

1955. Prin grija organelor locale de partid și de stat, se repartizează bibliotecii o întregă aripă a Palatului Culturii, amenajându-se corespunzător spații pentru lectură, depozit, împrumutul cărților acasă, pentru manifestări de masă. În felul acesta și s-a oferit bibliotecii posibilitatea de a-și desfășura activitatea în condiții optime.

Fondul de cărți cunoaște o creștere vertiginosă: cititorii aveau la dispoziție în anul 1955 peste 60.000 de volume. Se pun acum bazele unui amplu sistem de catalogare.

1956. Se înființează secția muzicală care va cunoaște în câtor o dezvoltare deosebită. Inzestrată cu o colecție bogată de discuri această secție satisface necesitățile de educație muzicală a cititorilor.

1960. Datorită dezvoltării activității, a lărgirii ariei de influență, biblioteca capătă tot mai mult caracteristicile unei bibliotecii științifice. Precizându-și mai bine locul în cadrul instituțiilor de cultură ieșene — aceasta obține rezultate îmbucurătoare în activitatea de popularizare și difuzare a cărții. Ministerul Culturii decernază bibliotecii titlul de „Bibliotecă model” și Premiul I în cadrul unui concurs național. Aceleași distincții se acordă bibliotecii și în anii 1962, 1964.

1961. Primul deceniu de activitate după Eliberarea patriei se caracterizează prin constituirea unui fond bogat de publicații (peste 120.000 de volume) și a unui cerc larg de cititori (peste 20.000). Numărul cărților împrumutate ajunge la 454.050 volume.

1964. Are loc — în colaborare cu Biblioteca centrală Universitară — prima sesiune științifică de bibliologie și documentare organizată de bibliotecă.

Începe colaborarea — împreună cu un colectiv al Bibliotecii centrale universitare — a unui corpus bibliografic local care să aglundească dezvoltarea județului Iași în anii construcției socialiste. În perioada 1964 — 1970 au apărut 7 volume dedicate economiei, științei, învățămîntului, literaturii și istoriei județului Iași.

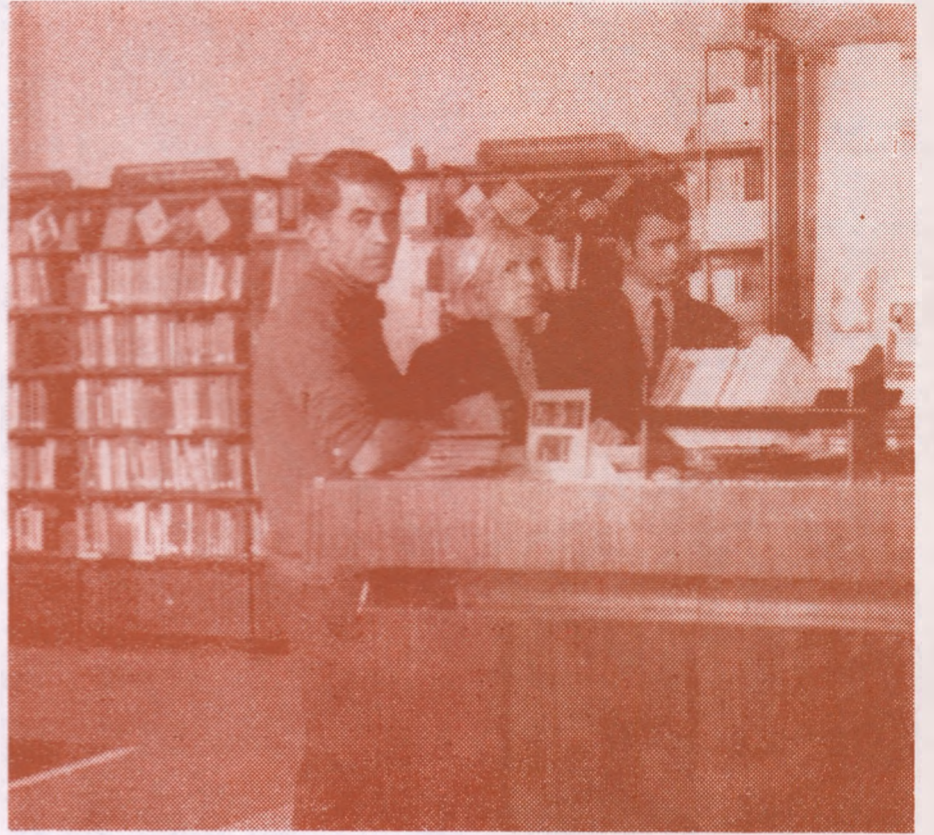
După o perioadă de încercare se extinde sistemul accesului liber la rafturile cu cărți, ceea ce înlesnește cititorilor cunoașterea bogăției colecțiilor de cărți.

1966. Începe o perioadă de modernizare a activităților pentru cititori — în ideea folosirii integrale a bazei materiale a bibliotecii. Se extind spațiile afectate împrumutului de cărți; se mărește capacitatea sălilor de lectură (ce cuprind astăzi aproape 200 locuri). Se dezvoltă filialele bibliotecii și se înființează puncte noi de împrumut. Tot acum se lărgeste informarea bibliografică a cititorilor, prin modernizarea aparatului documentar, prin editarea unor bibliografii de recomandare.

1971. La două decenii de activitate după Eliberare, biblioteca numără peste 200.000 volume cărți, aproape 12.000 colecții ziare și reviste, 2.500 discuri și benzi de magnetofon. Un fond de circa 30.000 cărți rare, manuscrise, documente, constituie pentru cercetători o sursă bogată de informare.

Anual, secțiile bibliotecii sint frecventate de aproape 250.000 cititori. Numărul cărților împrumutate se ridică la 500.000 — 550.000 volume anual.

Potrivit sarcinilor noi pe care partidul le-a trasat recent activității culturale, Biblioteca municipală „Gh. Asachi”, ca principală bibliotecă publică de stat a municipiului Iași, va căuta ca în viitor să-și îndeplinească cu tot mai multă eficiență sarcinile ei fundamentale; de a lărgi aria de cuprindere a cititorilor, de a asigura organizarea și valorificarea cât mai completă a colecțiilor sale, de a continua preocupările bibliografice, de a constitui pentru toți locuitorii municipiului nostru un adevărat atelier de muncă intelectuală și educație socialistă.

DIN LUCRĂRILE EDITATE DE BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „GH. ASACHI”

a. Bibliografii locale	Monumente din municipiul și județul Iași	140 p.	Ion Creangă. Biobibliografie	20 p.
Dezvoltarea economiei județului Iași	Viața literară ieșeană	192 p.	George Enescu. Biobibliografie	65 p.
Dezvoltarea agriculturii			In lumea științei	8 p.
			Cuceririle științifice ale secolului XX	20 p.
Dezvoltarea științei și a învățămîntului			Educația copiilor la școală și acasă	20 p.
Viața culturală și artistică			O călătorie din adîncul pămîntului în cosmosul îndepărtat	16 p.
Teatrul Național „Vasile Alecsandri” Iași			Electrotehnica	23 p.
	b. Bibliografii de recomandare			
	Istoria României	21 p.		
	Frumusețile patriei noastre	19 p.		
	Personalități în slujba civilizației românești	23 p.		
	Limba noastră	19 p.		

AGENDA

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „GHEORGHE ASACHI” IAȘI

str. Palat nr. 1 — Telefon : 12293

cu secțiile :
ÎMPRUMUT PENTRU ADULȚI
ÎMPRUMUT PENTRU COPII
SĂLI DE LECTURĂ
INFORMARE BIBLIOGRAFICĂ

funcționează zilnic între orele 8—20.30, cu excepția zilei de luni cînd programul de funcționare este între orele 13—20.30. Duminica bibliotecă este închisă.

Secția muzicală organizează audii muzicale colective și individuale —

simbătă între orele 13—20. Programul fiecărei audii se anunță separat. Cititorii mai pot împrumuta cărți și prin bibliotecile filiale :

FILIALA LĂPUȘNEANU

str. Lăpușneanu nr. 29

FILIALA NICOLINA

șoseaua Nicolina nr. 145

FILIALA TĂTĂRAȘI

str. Ion Creangă nr. 14

Aceste filiale mai au organizate și puncte de împrumut pe str. Vasile Lupu nr. 128—130 (bloc A 2 — parter) și pe Bulevardul Republicii nr. 86.

Toamnă la Copou

ESTETICA NATURII

Incontestabil, omul e un fiu al naturii, avind nevoie de soare, de vegetație, de apă, și de vînt, de toată ambianța spațială care l-a născut. Și cu cit condițiile moderne îl clăustrează în orașe, cu atît dorința și nevoia de „evadare” în orizonturi largi devin mai acute. De aceea, pe măsură ce ne industrializăm și ne urbanizăm, trebuie să fim atenți la echilibrul biologic, cultivînd cu dragoste și din necesitate spațiile verzi, cordonale de lacuri, perdelele de păduri, adică menținînd balanța peisajului biologic. În afară de încintarea pe care estetica născută din acest piesaj o transmite citadinului, pe lângă sentimentele de lirism și detașare psihică, intervin hotărîtorii factorii necesității. Natura cunoaște anumite reguli de simetrie și echilibru care contribuie fără să ne dăm seama la educarea noastră, ne dezvoltă gustul pentru viață sănătoasă, ne face să reflectăm mai profund la rostul nostru sub soare.

Obişnuim a vorbi despre „deconectare”, aerisire a creierului, odihnă a nervilor. Toate nu se pot realiza decît în sinul naturii. Psihologii și medicii știu acest lucru și îl recomandă cu insistență, iar artiștii îl simt cu toți porii ființei lor, cîntînd natura în mii de feluri. Singur între pămînt, apă și cer omul se regăsește treptat pe sine, simte cum urcă în el puteri noi ca seva din copaci și atunci începe să vadă în natură un aliat și o podoabă. De aceea, e foarte nimerit termenul, găsit prin similitudine, de monumente ale naturii fiindcă de drept monumentalul aparține mai întîi naturii. De la ea l-a adoptat omul. Ceahlăul, privind prin neguri într-o străfulgerare de soare, ca suspendat între cer și pămînt; Bistrița spumegînd la Toance ca o zeiță a furiei; calmul lacului de la Bicaz într-o înserare cu munți răsturnați în oglinda lui; hora brazilor din fața casei Sadoveanu de la mănăstirea Neamț; coviltirul stejarilor seculari peste șoseaua de la

Bucium; terasele cu vie de la Cotnari — toate sînt monumentale. Omul le admiră cu fior emoțional ca pe niște opere de artă, uneori copleșit de măreție, de cele mai multe ori plăcîndu-i a se contopi cu frumusețea peisajului.

E semnificativ pentru noi, oameni ai pămîntului, că ne personificăm și perpetuăm memoria marilor noastre genii și prin monumente ale naturii. E minunat că Eminescu înseamnă tei sfînt și plopi fără soț sau pădure de argint, adică peisaj românesc; că Ion Creangă e legat de ficare cireș și de orice pupăză obraznică din tei; că Sadoveanu înseamnă pădure cu muget de zimbri, iar Ștefan cel Mare e stejar. Sînt apropieri legate de firea noastră de oameni ai pămîntului.

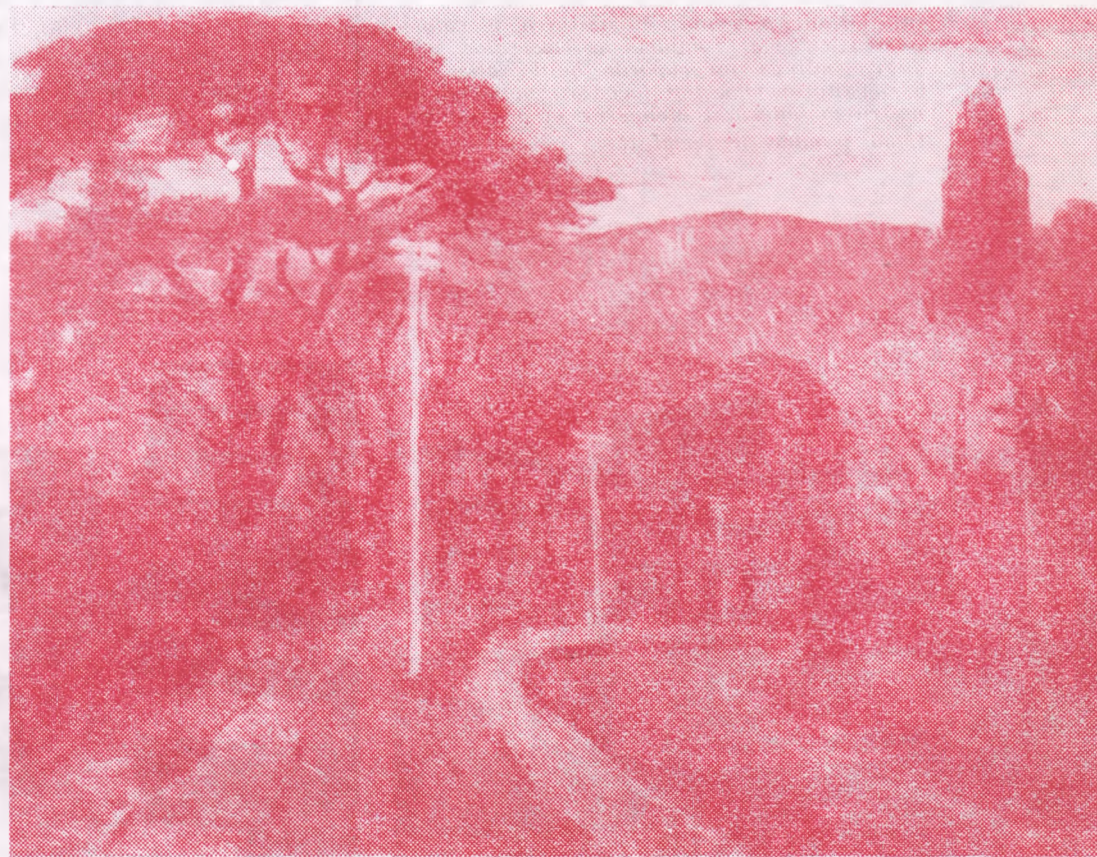
În general Iașul e vestit pentru monumentele lui citadine, ridicate de mina omului. Am impresia însă că uităm prezența în jurul nostru a tot atîtea minuni ale naturii ce vin să completeze valoarea primelor.

Să ne gîndim cită istorie cunoaște grădina Copoului, sau „grădina privighetoriilor” cum o numea Coșbuc și Sadoveanu: că Eminescu și Creangă au bătut de zeci de ori pas cu pas cărările de la Bucium, din Copou spre Breazu și din Tatarasi; că Delavrancea a scris „Apus de soare” sub salcîmul de la Goești; că Negruzzi a scris „Lăpușneanu-Vodă” sub plopii de la Hermeziu; că generalul Berthelot a primit defilarea trupelor învingătoare din primul război mondial pe locul unde se află bustul și stejarul său din grădina Teatrului Național; că din tot ce a fost gospodăria lui Ibrăileanu a rămas un păr bătrîn între blocurile din Păcurari... Să ne amintim... Tocmai spre a ne aminti noi avem o toponimie legată de natură, cu hanul „La trei castani” sau circuma „La trei salcîmi”, cu ospetia de la „Treii iazuri” și cu „Stejarii-frății” de la Mircești; a-

vem o istorie născută din legendă genetică și legată de un stejar al Borzeștilor sau de paltinii Putnei; avem o literatură ce e organic și permanent legată de peisajul românesc, fie el lunca de la Mircești sau pădurea de argint de la Ipotești; avem o muzică născută din poezia dealurilor de la Livieni și Stupca și avem o pictură ce cîntă această natură atît de darnică.

Iașul e orașul celor șapte coline și al unor împrejurimi de un pitoresc unic. Frumusețea lui rezidă și în ceea ce natura i-a dăruit. Sîntem datorii să-i rămînem prieteni și să-i înțelegem generozitatea estetică.

ARB.

PETRU HĂRTOPEANU :

MEMENTO

Ghidul „Căluza monumentelor naturii din Moldova” se află și vă așteaptă la Consiliul de îndrumare pentru ocrotirea monumentelor naturii al județului Iași, str. Dumbrava Roșie nr. 7—9.

Tot pe str. Dumbrava Roșie nr. 7—9 se poate vizita zilnic Grădina botanică ce întrunește o interesantă colecție de specii de plante ornamentale.

✱

Ocrotirea monumentelor naturii este parte integrantă a tezaurului de valori și frumusețe.

✱

Ocrotirea naturii trebuie să devină o problemă de conștiință și educație socialistă a tuturor oamenilor muncii din municipiul și județul Iași.

✱

Ocrotirea naturii trebuie să capete un caracter de masă și tradiție.

✱

Monumentele naturii sînt bunuri ale întregului popor.

✱

Importanța monumentelor naturii: istorică, estetică, educativă, recreativă, turistică și economică.

✱

Ocrotirea naturii — datorie de onoare a tuturor oamenilor muncii din patria noastră.

✱

Poluarea aerului, a apei și a solului a fost și este o problemă majoră pe plan mondial.

În țara noastră, datorită politicii Partidului Comunist Român și a statului, prin eforturile tuturor oamenilor muncii, ale întreprinderilor și instituțiilor, ale organismelor de specialitate, prin purificarea mediului viciat, amortizarea zgomotelor, prin menținerea, lărgirea, îngrijirea și apărarea spațiilor verzi și a altor măsuri eficiente, poluarea aerului, a apei și a solului capătă din ce în ce mai mult rezolvarea corespunzătoare.

PETRU HĂRTOPEANU :

„Plopii fără soț — Bucium, Iași”

POLITICA DE OCROTIRE

În momentul de față, pentru a nu fi prea tîrziu, se impune imperios tuturor factorilor de răspundere care prin natura atribuțiilor lor vin în contact cu spațiile verzi ale orașului și județului nostru, să cruțe și să protejeze arborii seculari, vestigiile ale eodrilor de altă dată și pomii seculari (nuci, meri, peri etc.), grupe de arbori, crînguri și păduri care constituie aspectul peisagistic local. De aceea, și în toate lucrările proiectate, de orice fel ar fi ele, trebuie să se țină seama de factorii naturii amintiți mai sus.

Toți avem răspunderea cetățenească pentru azi și pentru generațiile viitoare cu privire la ocrotirea naturii.

Orice intervenție în natură care se consideră că trebuie făcută, necesită în prealabil o consultare cu Consiliul de îndrumare pentru ocrotirea monumentelor naturii ale județului Iași, str. Dumbrava Roșie nr. 7—9.

Această problemă a ocrotirii naturii se exercită și asupra proprietăților particulare, asupra unor cetățeni care distrug zilnic arbori și pomi seculari.

Județul nostru avea cu ani în urmă un peisaj îndrăgit de localnici și admirat de turiști. Din cauza unor calamități naturale și a războaielor, a nechibzuinței oamenilor, acest decor natural, izvor nesecat de sănătate și recreere, a avut enorm de pierdut.

Numirile topice din orașul Iași și din județ ca: strada Fagului, strada Stejarului, strada Pădurii, Bucium, Dumbrava, Goruni, Lunca Cturet, Rediul Aldei, Rediul Tatar și altele ne amintesc de flora și vegetația străbună care s-a pierdut. „Teiul lui Eminescu” din parcul Copou, legat de amintirea marelui Luceafăr al poeziei românești, în cel de-al doilea război mondial a suferit lovituri de schijă iar astăzi își trăiește ultimele zile ale existenței sale. Lunca de la Mircești, care a inspirat atît de mult pe V. Alecsandri, a dispărut.

În cuprinsul județului Iași, pentru a menține un echilibru climatic, biologic, și peisagistic s-au inițiat și în parte declarate monumente ale naturii unele ca: parcul dendrologic de la Miclăușeni, complexul geografic de pe dealul Repeștea, finețele seculare din Valea lui David și Valea Lungă, păduricele seculare Cornești-Uricani, Borosești—Grajdari, Turia—Roșcani, Cotnari, Deleni și Humosu de pe Dealul Mare, în total peste 300 hectare, care în comparație cu celelalte regiuni ale țării, sînt neîndestulătoare.

Datorită unor oameni de știință care iubesc natura, în județul nostru au fost salvați și protejați un grup de 28 plopi impunători aflați în Bucium, un stejar la Mircești (iar în primăvara anului 1970 s-au plantat alături doi puieți frați din secularul stejar), s-au propus spre ocrotire circa 120 arbori seculari răspîndiți răzleț pe raza și împrejurimile orașului Iași (Bucium, Schitu Târîța, Petrăria, Birnova, Rediul Tatar, Mircești, Șorogari, Slobozia și Cotnari).

Se impune deci, cît nu e prea tîrziu, depistarea, cruciera și protejarea altor arbori seculari, a altor crînguri și păduri, vestigiile de altă dată.

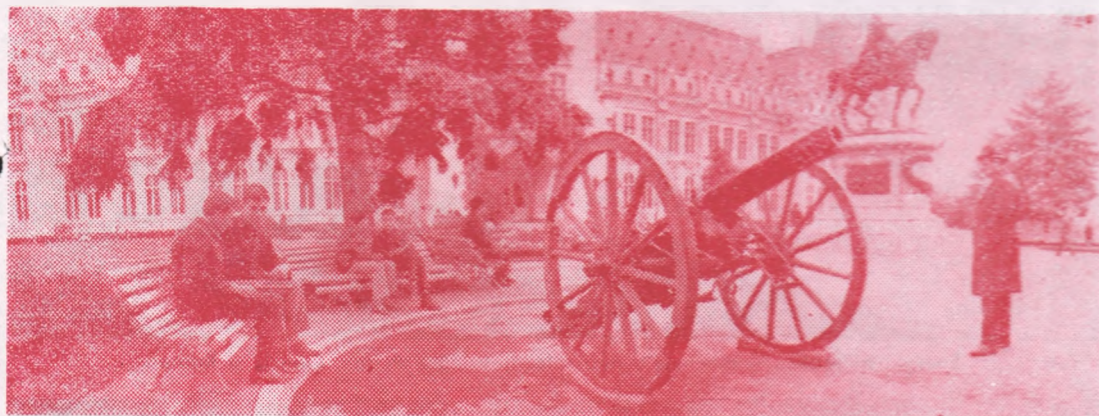
„Dealuri ruginii”

IOAN ILIĂȘ

IASUL

CENTRU DE ATRACTIE

TURISTICA

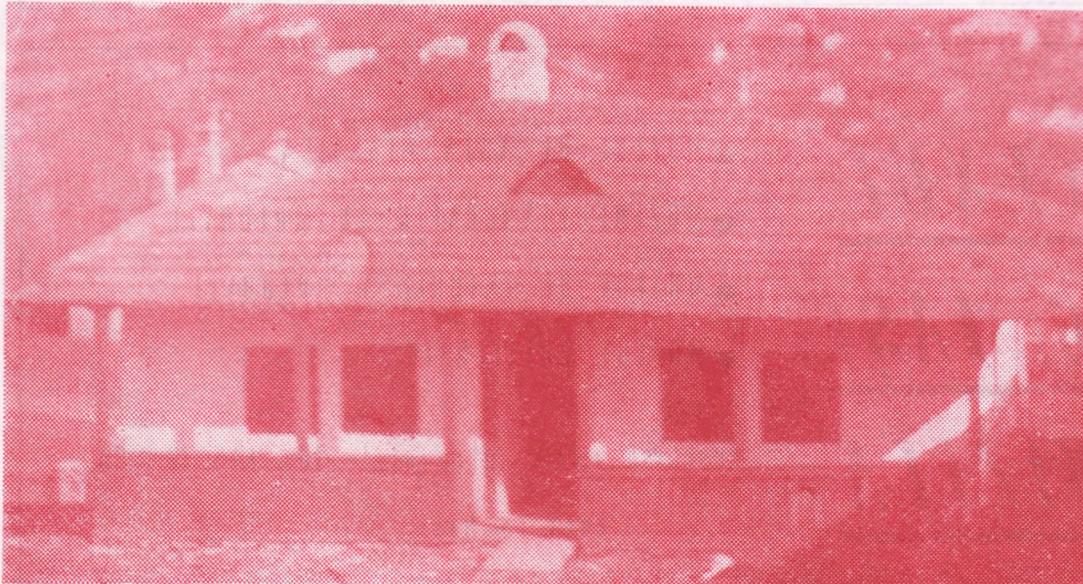
La Palatul Culturii din Iași

Pisania de la „Treierarii”

Casa D. Anghel

Bojdeuca lui Creangă

Atât prin așezarea sa pitorească remarcată de atîta vizitatori iluștri, între dealuri cu podgorii și livezi punctate de monumente istorice valoroase cit și prin prestigiul artistic al unor edificii cu trecut glorios, Iașul contemporan, fericită îmbinare de tradiție și modernitate, constituie un centru deosebit de atractiv pe harta turistică a țării. De altfel, chiar întregirea acestei cetăți universitare cu o puternică platformă industrială creează o ambianță deosebită și interesantă, infuzind orașului tinerțe și entuziasm.

Desigur că, deși Iașul cunoaște o dezvoltare urbanistică uimitoare, cu microraiioane ce tind a deveni adevărate orașe, deși el urcă pe verticală de nivele urmînd avîntul noului hotel „Unirea” — centrul atracției turistice îl constituie tot milenarul simbure al cetății voievodale edificată de Ștefan cel Mare pe temelii mai vechi (ale căror urme se mai pot vedea sub planșul Teatrului de vară), centru care înglobează Palatul Culturii cu statuia voievodului în față, biserica domnească în stil specific epocii ștefaniene în coastă, cu resturi de ziduri din fosta cetate și cu tiparnița lui Dosoftei în față. E o ambianță specifică Iașului contemporan această vecinătate a zidurilor multisekulare cu noul sediu politico-administrativ al județului sau cu abia ridicatul bloc al unui nou complex de deservire. Fosta tiparniță din perioada 1679—1686 a reînținerit, fiind în prezent Secție de carte veche a Muzeului de istorie a literaturii (din cadrul Muzeului de istorie a Moldovei) sub privirea blîndă de marmură albă a bunicului Gh. Asachi de peste drum.

Alături, strălucește în lumina scarelui de toamnă aceea minune a arhitecturii românești care e Treierarii, ctitoria mîndrului Vasile Lupu (1639), unică prin bogăția și valoarea ei artistică, în care dorm, în afara de ctitor, Dimitrie Cantemir și Alexandru Ioan Cuza. În aceeași curte se află muzeul din sala gotică și casa în care a funcționat revizorul școlar Mihail Eminescu.

Dacă ne amintim că la școala de alături a funcționat Ion Creangă, și că imediat te întimpină o placă ce marchează locul pe care a fost vestitul Hotel Petersburg, de unde s-a aprins flacăra revoluției din 1848, avem în același perimetru istorie și cultură, marcînd virfurile evoluției moldovene.

Dar intrucît aceste obiective, ca și Muzeul Unirii din str. Lăpușneanu, fostul sediu domnesc al lui Alexandru Ioan Cuza, ca și bojdeuca din Țicău a lui Ion Creangă sau teiul din Copou al lui

Eminescu au devenit legendare prin setea cu care sînt căutate de turiști, vom pomeni aici de unele atracții mai noi și deci mai puțin cunoscute.

Astfel, nu de mult a fost așezată o placă pe casa în care a copilărit dușorul poet Dimitrie Anghel, născut la Cornești lângă Iași (unde s-a organizat un punct muzeistic). E o casă păstrată foarte bine de pe str. Elena Doamna, umbrită de copaci uriași, și străjuită de grilaj vechi. De la ea se poate ajunge, trecînd pe la Bărboi (1615), unde se află mormîntul lui Alecu Russo la medievalea întăritură a Goliei, înconjurată de ziduri crenelate și cu un turn care domină această parte a orașului (1564). Pătrunzînd în incinta în care se află Arhivele Statului, cu documente purtînd semnătura și sigiliul lui Ștefan cel Mare dar și manuscrise eminesciene, parcă intri în altă epocă, totul fiind așa cum era pe vremea cînd Ion Creangă locuia în casa cu patru coloane din fund, sau — mai departe — pe cînd Gh. Asachi punea bazele arhivisticii moldovenești. În casa laterală se află un muzeu Creangă — Asachi, cu mobila lui Asachi și cu obiecte rămase de la Ion Creangă.

În apropierea Goliei se află Teatrul Național Vasile „Alecsandri”, minunată clădire în stil baroc considerată pe drept cuvînt cel mai frumos teatru din țară, de la a cărui înăuțare se împlinesc în această toamnă 75 de ani (1896). Clădirea în prezent modificată și mărită adăpostește și Opera de Stat. Faptul că s-a deschis o esplanadă spre Ștefan cel Mare oferă o perspectivă ce pune în valoare fațada cu coloane și statuia lui Vasile Alecsandri. De asemenea, în urma demolărilor făcute capătă lumină și spațiu statuia lui Miron Costin și masiva clădire în care funcționează Conservatorul de muzică, Filarmonica și Liceul de muzică. Pentru amatorii de amănunte, precizăm că în această clădire fostă casa Balș, s-a produs vestita întîlnire dintre Franz Liszt și Barbu Lăutaru, descrisă de Vasile Alecsandri.

În clădirea mică de lângă teatru au avut loc repetițiile primei orchestre simfonice înființată de George Enescu și tot aici a locuit vremelnice Mihail Sadoveanu pe cînd era director al Teatrului Național ieșean (1918—1919).

Un alt hemiciclu demn de a fi cunoscut e cel din jurul actualului Institut de medicină. Acolo se afla venerabila clădire a primei universități românești, azi sediul filialei Iași a Academiei. În această universitate sturzeană a funcționat ca bibliotecar Mihail Eminescu, urmînd lui P. B. Hașdeu. Tot aici a fost și

prima pinacotecă a Iașului.

În fața ei se află Muzeul de istorie naturală, cunoscut pe vremuri sub denumirea „casa cu elefant” în care a ținut ședințe Divanul ad-hoc al Moldovei și a avut loc istorica alegere ca domn al lui Alexandru Ioan Cuza.

Puțin lateral găsim și „vila Sonet” casa memorială Mihai Codreanu, inaugurată anul trecut și vestitul local „Bolta rece” frecventat pe vremuri de junimiști, în frunte cu Eminescu și Creangă. De altfel, alături e și str. Mihail Eminescu, pe care a locuit vremelnice poetul, iar pe strada Alecsandri din vecinătate se află în curs de restaurare casa în care a locuit bardul.

Un obiectiv turistic interesant devine așa numita casă „Pogor” din preajma Bibliotecii universitare „Mihail Eminescu.” E casa în care au avut loc ședințele „Junimii” și a funcționat redacția revistei „Convorbiri literare”, Pragul ei a fost trecut de Vasile Alecsandri, Titu Maiorescu, Mihail Eminescu, Ion Creangă și de lungul șir al junimiștilor. Aici ia ființă Muzeul de istorie a literaturii, formînd în mijlocul secolului secular un simbure de glorioase aducerii aminte.

În cadrul unui parc similar se află și casa Petru Poni de pe strada Kogălniceanu, pe care plăci comemorative amintesc de trecerea prin viață a savanților Petru Poni și Radu Cernătescu. În această casă, ca oaspeți ai poetei Matilda Cugler-Poni, au venit a descoperi Eminescu și Slavici, Titu Maiorescu, Creangă, A. D. Xenopol și N. Iorga. Alături se află casa lui Mihail Kogălniceanu și pe strada respectivă au locuit în decursul anilor Al. Philippide, Calistrat Hogea, G. Topirceanu și frații Teodoreanu.

Nu prea departe, stă modestă și retrasă de larma orașului bojdeuca lui Ion Creangă, atît de pitorească, prin aerul ei rural și de primitoare prin florile care-ți deschid calea pînă în cerdacul scund. În spate e geamlicul în care dormea Eminescu, în odă e o atmosferă în afară de timp și spațiu. Pictorul Octav Băncilă, fost elev al lui Creangă, i-a pictat din aducere aminte pe cei doi mari prieteni, așa cum întîrziu noaptea în lungi discuții despre literatură.

Trecerea aceasta în revistă ar putea continua cu „vila Sadoveanu”, casa Otiliei Cazimir și cu atîtea obiective ce merită a fi cercetate, confirmînd ceea ce Geo Bogza scria într-un reportaj:

„Pe măsură ce Iașul e reconstruit, farmecul lui devine în mod tot mai evident acela al unui oraș modern, în care la tot pasul se simte adierea trecutului. Nici unul dintre orașele Moldovei, și chiar ale întregii țări, nu închide între zidurile lui un număr atît de mare de amintiri față de care sufletul nostru să se arate atît de sensibil”.

AL.

COMPLEXUL MUZEISTIC-PALATUL CULTURII

Fără a mai insista asupra zburcănăriei istoriei a palatului domnesc din Iași refăcut în forma actuală de arh. Berindey voi remarca doar că la ora actuală această clădire monumentală adăpostește un bogat complex muzeistic format din Muzeul etnografic al Moldovei, Muzeul de istorie a Moldovei, Muzeul politehnic și Muzeul de artă. În plus, în marginea aripei de est, acolo unde se află Biblioteca municipală, a fost realizat un lapidariu care include piese interesante. Aici găsim o transpunere în piatră a pecetei lui Ștefan cel Mare; inscripțiile originale ale lui Petru Rareș aduse de la fosta biserică Dancu; două inscripții considerate a fi ale lui Dimitrie Cantemir, aduse în țară o dată cu osemintele domnitorului cărturar; piatra tombală a poetului georgian Besarion Gabașvili (Besiki) care — precum se știe — a murit la Iași; pietre de mormânt aduse de la fosta biserică Sf. Vineri, ctitorie a Urecheștilor; fragment de inscripție găsit în ruinele curților de la Timișești ale lui Vasile Lupu; un fragment de inscripție din vremea lui Vasile Lupu provenind de la biserică Nicriță; stema Roznovăneștilor; elemente arhitectonice provenind din fronthul vechiului palat al ocirmuirii, azi Palatul Culturii; grilajul balconului de la Hanul Balcalu din Piața Unirii, în care s-a arătat mulțimii Cuza Vodă după alegerea ca domn al Moldovei; o inscripție cu un fragment din proclamația lui Alexandru Ioan Cuza etc.

Palatul adăpostește o pinacotecă deosebit de valoroasă care se îmbogățește an de an, adăpostită în 16 săli spațioase și luminoase, colecții de pictură și sculptură, reparate pe curente. Saloanele de artă străină cuprind opere din secolul XVI—XIX, din școlile italiană, spaniolă, flamandă, olandeză, franceză etc. dar mai ales numeroase lucrări care ilustrează evoluția artelor plastice ro-

mânești de la predecesori ca Livaditti, Stavski, Lemeni, Panaiteanu, Stahi, până la contemporani.

Muzeul etnografic cuprinde piese autentice care oglindesc elocvent viața și munca populației din Moldova, ocupațiile și meșteșugurile practicate, oferind amănunte semnificative privind locuința, portul și unele obiceiuri ale moldovenilor. Totodată expozitiile (dintre care unele piese unice) sînt mărturia cea mai convingătoare a inventivității meșterului popular în producerea și perfecționarea uneltelor, a dragostei pentru fumos a țărânului român, dovedită și de cele mai obișnuite dar cu migală împodobite obiecte din gospodărie, a măiestriei artistice a harnicilor femei, cărora din totdeauna le-a plăcut să-și înfrumuseze portul și casa.

Muzeul de istorie, recent reorganizat, oferă dovezi ale etapelor de civilizație pe teritoriul Moldovei, din cele mai vechi timpuri pînă în secolul nostru.

Și, întrucît, fiecare din aceste muzee are o monografie a sa, astăzi vom oferi spațiu pentru o prezentare mai detaliată a Muzeului politehnic, notînd doar că acest complex primește anual vizita a circa 150 000 oameni veniți din toate colțurile țării și din peste hotare. Acest interes ne stimulează să milităm pentru continuarea îmbogățirii colecțiilor și pentru îmbunătățirea modului de prezentare a lor, colectivul nostru avînd muzeografi specialiști în domeniile respective.

De asemenea, între proiectele noastre rămîne pe primul plan crearea unui Muzeu al satului moldovenesc, ca unitate în aer liber și de proporții similare cu celelalte muzee de acest fel din țară.

GH. BODOR,
directorul Palatului Culturii Iași

MUZEUL POLITEHNIC — SECȚIA „ENERGETICĂ“

Muzeul politehnic din Palatul Culturii Iași a fost inaugurat la 1 martie 1961 prin deschiderea primei sale secții — „Energetica“. S-a dat înființare organizării respectivei secții, deoarece problemele legate de acest domeniu stau la bază și condiționează dezvoltarea celorlalte ramuri ale tehnicii.

La intrarea în muzeu, pentru ilustrarea celor mai mari construcții energetice din țara noastră, o hartă multicoloră cu faze succesive de aprindere prin temporizare automată, arată foarte sugestiv centralele și liniile electrice de înaltă tensiune ce s-au construit în diferite etape. Privind harta energetică, vizitatorul își poate da seama de ritmul extraordinar de dezvoltare a sectorului energetic în țara noastră, în anii construcției socialiste.

După o introducere care cuprinde câteva aspecte generale din domeniul energiei (energiile primare, cele două principii de bază ale termodinamicii, proiecte de perpetuum mobile ș.a.) se trece la expunerea problemelor propriu-zise ale tematicii muzeului după cum urmează: — energia hidroelectrică — energia eoliană — energia termică — energia solară — energia mareelor — electroenergetica — energia atomică.

În cadrul primei probleme — energia hidroelectrică, sînt expuse câteva machete (unele în funcțiune) care prezintă modul de organizare a unei hidrocentrale și tipurile principale de turbine hidroelectrice.

În sectorul energiei eoliene, cu ajutorul stampelor și gravurilor se arată evoluția utilizării energiei vîntului din cele mai vechi timpuri. Totodată, o machetă în funcțiune arată principiul de funcționare a unei centrale eoliene.

Trecînd la energia termică se pot urmări în evoluția lor istorică, mașinile cu aburi, turbinele cu aburi, motoarele cu ardere internă cu piston, precum și motoarele cu reacție. Printre cele mai reprezentative și atrăgătoare expozate amintim următoarele:

Machetele primelor automobile care au funcționat în țara noastră, macheta primei mașini cu aburi care a fost utilizată în practică, (a lui Newcomen — 1705), diverse tipuri de motoare cu piston, un motor turboreactor și altele. O impresie deosebită o face panoul care reprezintă secțiunea printr-o rachetă cu combustibil lichid în trei etape, reușind să atragă privirea vizitatorului încă de la intrarea în prima sală a muzeului. Un alt panou, „Omul pe lună“ (zborul lui „Apolo 11“) prezintă probleme de actualitate din tehnica rachetelor.

La sectorul electroenergetic sînt înfățișate aspecte din evoluția electricității, electromagnetismului și centralelor electrice. Printre expozatele de valoare istorică din acest sector amintim câteva mașini electrice construite la sfîrșitul secolului trecut: un grup de trei machete demonstrative prezintă diverse utilizări ale energiei electrice, macheta gaterului fiind prevăzută cu o auto-

matizare cu releu fotoelectric.

În ultimul sector, „energia atomică“, sînt reprezentate prin grafică, machete și experiențe, cele mai importante descoperiri din acest domeniu, care au contribuit la precizarea structurii atomului și au dus la posibilitatea utilizării în scopuri pașnice a acestei noi surse de energie.

Dintre expozate menționăm: o machetă sugestivă în funcțiune, care reprezintă reacția în lanț, un contor Geiger-Müller de laborator, un contor nuclear portabil, camera cu ceață Wilson și macheta reactorului atomic românesc.

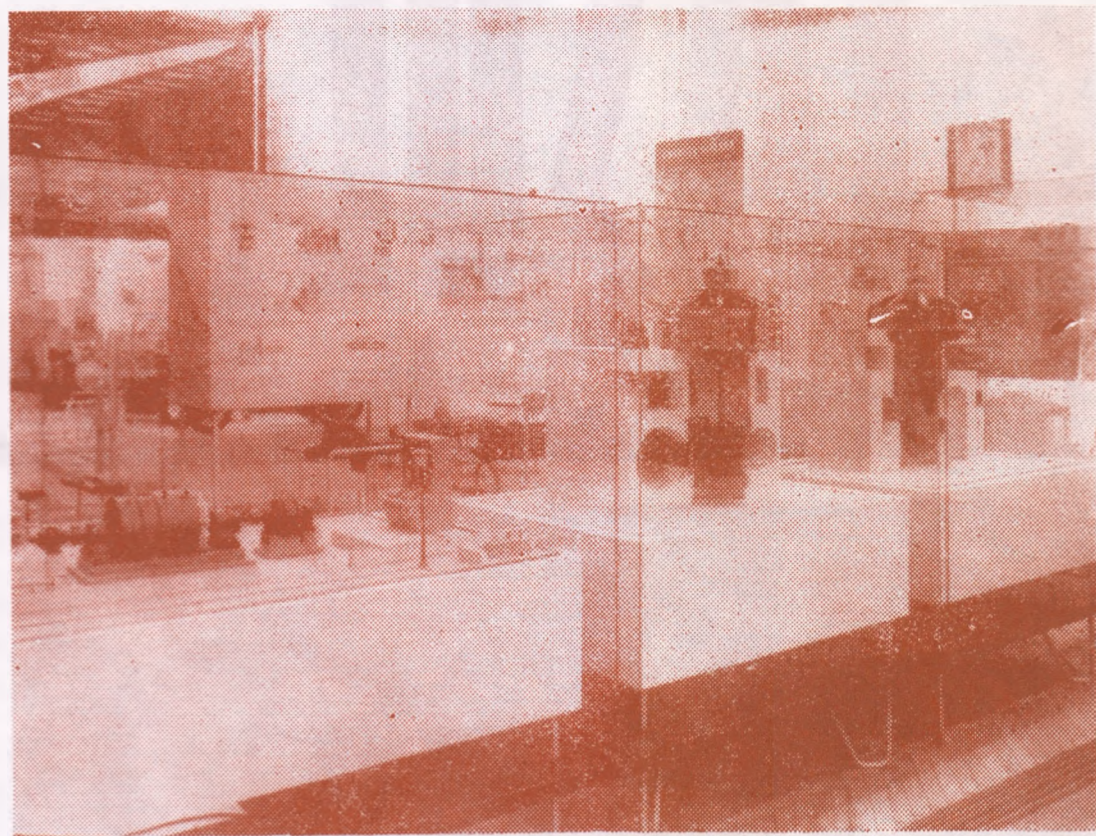
La fiecare din sectoarele menționate sînt puse în evidență principalele realizări în domeniul energiei din țara noastră și contribuția savanților români.

Dacă în prezent Muzeul politehnic funcționează cu două secții — „Energetica“ și „înregistrarea și redarea sunetului“ — în viitorul apropiat muzeul se va extinde prin deschiderea unor noi secții.

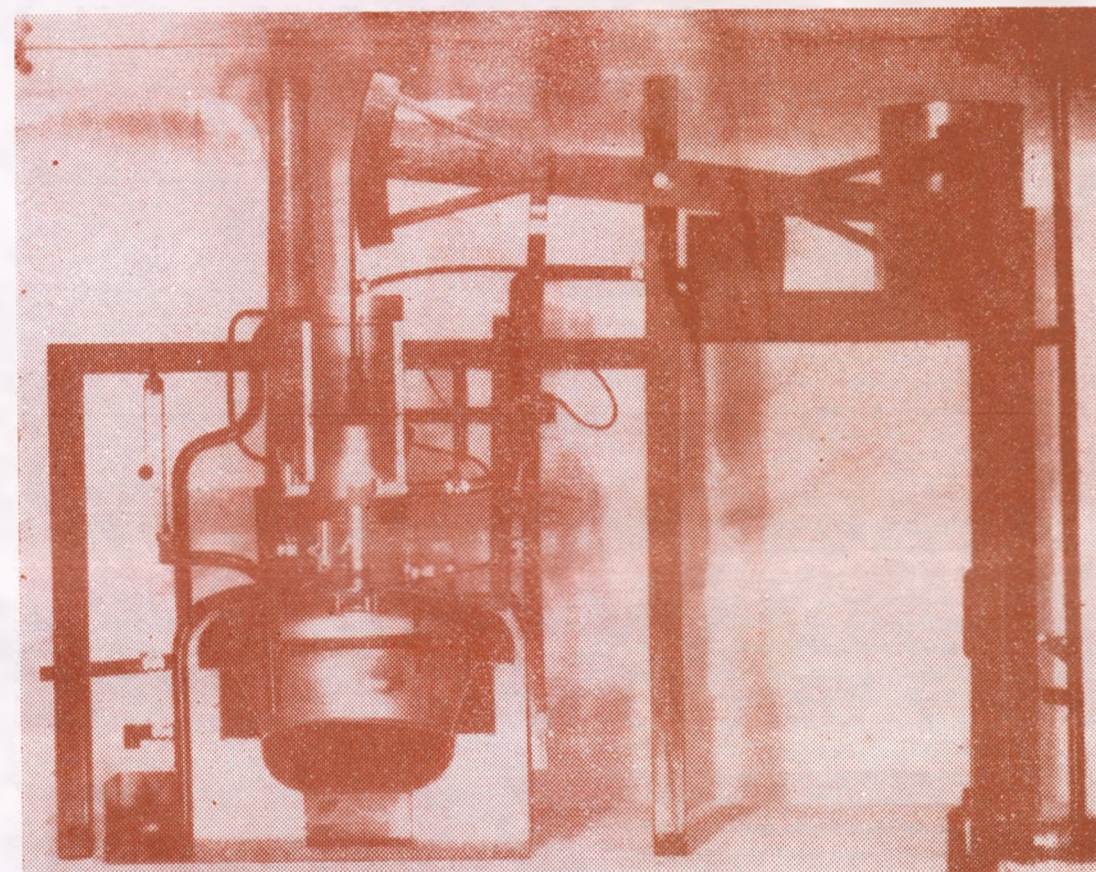
Unul din principalele expozate ale unei viitoare secții, o instalație de televiziune în circuit închis, este deja instalată la intrarea în secția „Energetica“.

Aici vizitatorii care trec prin fața camerei videocaptoare, se pot vedea în cele două televizoare.

EUGENIA URSESCU

Energia hidroelectrică — machetele turbinelor hidroelectrice Pelton, Francis și Kaplan

Prima mașină cu aburi

Înregistrarea și redarea sunetelor

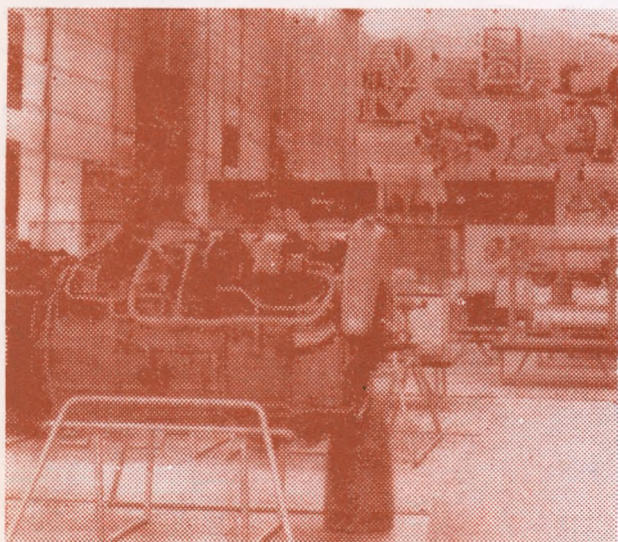
Instalată în săli aparte, secția înregistrării și redării sunetului este cea mai căutată parte a muzeului prin îmbinarea curiozităților tehnice cu poezia, vizitatorul putînd urmări o adevărată „istorie cîntată“ a muzicii mecanice. Putem întîlni aici tot ce i-au încîntat pe străbunicii noștri, aparate ce împletesc ingeniozitatea tehnică cu arta de construcție. Eleganta cutie muzicală fabricată în secolul trecut ne duce cu imaginația spre crinoline și malocofuri, în timp ce orga mecanică Barbarie evocă acel vechi local parizian din filmele de epocă. Tambalul mecanic cu xilofon de la 1886 conduce prin orchestron, ariston, spre pianola au-

tomată și orga mecanică, marcînd întreaga gamă de instrumente mecanice muzicale ce ne pare astăzi atât de îndepărtată.

Grav, fonograful Edison deschide o serie nouă care urcă spre contribuția electricității în această materie: Pick-up stereofonic, magnetofon etc.

O notă aparte a acestui muzeu o constituie faptul că peste tot sînt subliniate contribuțiile savanților români la realizarea diferitelor aparate. Sînt amintite numele lui Traian Vuia, Dragomir Hurmuzache, Henri Coandă...

De altfel, cu prilejul vizitei sale la Iași, orașul în care și-a făcut a parte din studii (și unde a lucrat la restaurarea actualului Palat al Culturii), marele nostru savant Henri Coandă a vizitat muzeul și a rămas plăcut impresionat mai ales de sectorul motoarelor din primele săli.

Vedere din secția „Energetica“

**LA COMPLEXUL
MUZEISTIC IAȘI
PUTEȚI VIZITA**

- MUZEUL DE ARTĂ PLASTICĂ
- MUZEUL ETNOGRAFIC AL MOLDOVEI
- MUZEUL DE ISTORIE A MOLDOVEI
- MUZEUL POLITEHNIC

deschise zilnic între orele 10—13; 17—20.

luni închise

CUVINTELE AU CUVÎNTUL

Ion Dodu Bălan este unul dintre acei scriitori convingători de puterea de pătrundere — de virtuțile transformatoare ale cuvîntului. Publicistica înseamnă pentru el un teren fertil, de întreținere a dialogului sincer, cald cu cititorul, o oglindă a vieții în dinamica ei. De aceea „Publicistul de orice natură este acum la fel de necesar ca cei mai necesari dintre producătorii de bunuri materiale vitale. Produs al cerințelor societății, el a ajuns o necesitate vitală și poate acționa prin scrisul său asupra lor și le poate îndrepta și determina chiar”, (Cerințe ale epocii). Problematica volumului de articole și eseuri Cuvintele au cuvîntul apărut la Editura Junimea, nu se limitează așa cum ne-am putea aștepta, arînd în vedere preocupările autorului, la literatură. Diversitatea problematicii este una din calitățile cărții lui Ion Dodu Bălan. Autorul scrie despre evenimente social-politice, despre învățături, despre țărani, despre literatură și cultură în general, despre etică și estetica vestimentației, despre omie etc., abordînd modalități și tonuri variate. Meritul principal al cărții lui Ion Dodu Bălan stă în reafirmarea nuanțată a unor dintre cele mai generoase idei la care se adaugă căldura și franchețea verbului, plasticitatea și conciziunea stilului, patosul și accentele polemice ce le capătă adesea scrisul său, patos convertit de câteva ori în pamflet. Intre textele cuprinse în cartea la care ne referim se găsesc adevărate poeme în proză. Se rețin cu deosebire acele elegii vibrante aduse Țăranilor, Dascălilor, Mamei. Țăranul român întrușchează însăși statornicia românească pe acest minunat pămînt, demnitatea noastră națională: „Ei sînt de aici din totdeauna și au rămas neconținți acasă. Cum nu s-au smuls din rădăcini și n-au plecat aiurea brazii și fagii munților cînd i-au vijorit marile furtuni, așa și ei nu s-au ferit din calea viscolurilor istoriei rămînînd aici acasă, să-și privegheze morții, să-și crească pruncii în spiritul dragostei de țară, să are și să samene, să clădească sate și cetăți, să plîngă și să cînte doine, să practice ritualuri milenare, să scape de sub jugul străin sărmana scumpă țară”. Ion Dodu Bălan, transilvănean cu sentimentul acut al etnicității, are voluptatea afirmării neconținute a apartenenței sale la marea familie a poporului român, a cărei vitalitate și tinerețe fără bătrînețe îi place să o sublinieze cu mîndrie. Eșul Cultul mamei este nu numai un prilej de cinstire a celei ce ne-a adus pe lume, „veghindu-ne cu înfrigurare toate examenele vieții”, dar și o metaforă a obîrșiei noastre ca popor: „Mamă! — cit de des rostim numele tău și cit de puțin știm exprima din ceea ce el înseamnă. Bunătatea și generozitatea ta, lumina iradiată de ochii și de zîmbetul tău, sufletul deschis și fără umbre te așează într-atît firească strălucire încît, uneori, pare că-ți pierzi contururile, rămînînd în sufletul nostru, ca o inefabilă substanță a existenței”.

Scriitorul este o ființă socială, iar munca, creația sa trebuie să fie un produs de sorgînte și cu finalitate socială. A-l ignora pe semenul tău — cititorul, iată o aberație, iată un refuz (ce pare cel puțin paradoxal) de a exista ca scriitor. Scriitorul și marii oameni de cultură s-au aflat totdeauna în nobila postură de „pedagog ai națiunii”, de aceea au ridicat spiritualitatea națională pe culmi ce ne onorează în context universal.

O dreaptă prețuire acordă Ion Dodu Bălan criticii literare oneste, preocupată de depistarea și ierarhizarea valorilor autentice, de elevarea spirituală a oamenilor, combătînd „critica narcisizantă”, care se autocontemplă la nesfîrșit, îndepărtîndu-se de obiectul și de însăși rațiunea ei de a fi — creația. Pe de altă parte, autorul combate vehement și pe acei ce vîd în critică o profesiune neavenită, inutilă. Critica trebuie să salveze experimentul, atîta timp cît acesta are șanse de a se cristaliza în opere valabile din punctul de vedere estetic și al realității noastre contemporane, deoarece „Nimănui nu-i este permis să facă exerciții gratuite pe claviatura sufletească a unui popor întreg, nici să-i siluiască graul din strămoși, păstrat cu altele jertfe și strădanii de-a lungul vremii”. (Psiune și cultură). Ion Dodu Bălan repudiază apoi subiectivismul în critică, acesta fiind interpretat ca incapacitate de obiectivare și lipsă de răspundere atît față de creator cît și față de cititor, întrucît critica este, deopotrivă, un act de opțiune și angajare. Cît privește pe scriitor, din datoria socială a sa face parte și datoria națională care-i permite să se definească, să se particularizeze ca individualitate creatoare (Creație și datorie). Vîzînd în literatură un mijloc eficient de influențare și transformare a conștiințelor, criticul și istoricul literar Ion Dodu Bălan militează pentru diversitatea stilurilor, pentru originalitate, pentru o artă profund patriotică, străbătută de fiorul vieții adevărate: „Sîntem fiii unui popor plin de viață, înțelept și talentat, trăim într-o țară frumoasă, cu o personalitate dintre cele mai distincte, muncim printre oameni sănătoși, harnici și pricepuți, cu un profil moral luminos, care știu ce-i bucuria și durerea, ce-i iubirea și ce-i ura, care privesc cu gravitate lumea și sîntem datori să le dăm în opere de artă o imagine corespunzătoare”. (Orizontul scriitorului).

Numeroase sînt apoi, în acest volum de publicistică, articolele, eseurile și pamfletele pe teme etice, deosebit de instructive cu atît mai mult cu cît ele sînt scrise inspirat, simplu și clar, purtînd amprenta respectului pentru cuvîntul țipărit, despre care G. Călinescu spunea cîndva că intră în suflet. Am semnat în aceste însemnări doar cîteva idei, cu preponderență cele referitoare la literatură și cultură. Cuvintele au cuvîntul este o carte reconfortantă, semnată de un om de cultură avînd vocația și pasiunea dialogului periodic cu publicul, prin intermediul paginii de gazetă, care vede în publicistică o scenă fascinantă, un ecran ce înregistrează spectacolul tulburător al vieții noastre cotidiene în multiplele sale laturi. Însăși literatura nu ar putea fi concepută în afara publicisticii.

„Am de mult convingerea că o istorie literară, imaginată în afara publicațiilor de specialitate și chiar numai în afara presei zilnice (s.n.), ar fi ca o pădure seculară într-un sfîrșit de toamnă, cu copaci desfrunziți și solitari, în care s-a stins freacămul vieții autentice din anotimpul estival” (Cerințe ale epocii). Așadar, cuvintele au cuvîntul.

CONSTANTIN COROIU

cronica ● 7

Marcule, filmele cu Rudolf Valentino?

— Cum nu?
— Ei, taman așa. Cred că se lasă cu pirostria, ascultă la mine... Da' erau frumoși, să fii al dracului, le ședea bine. Ce, bă, aștia se omoară ca noi să stea să pîndească lumea la colț de stradă? Aștia se iubesc, bă, nu se joacă. Dacă ar fi după mine, ce tot o ținșim noi, Cipoi al meu ar da năvală în prăvălia aia împuțită, ar scoate marfa la aer și i-ar bate bine și să vezi pe urmă! Așa, pierdeam vremea, frecăm pisoiul și nu facem nimic... Că eu, unul m-am săturat...

★

— La început am crezut că am de-a face cu un nebun, spuse Unchiul George, pipăindu-și cu palma încă gura mușcată de Țipar. Dacă nu mă împiedicai să țiș eram acum la poliție amîndoi...

Nu părea de loc rușinat, avea chiar o privire sfidătoare care-l enerva pe mecanic, ce-l enerva, îl scoatea din sărite. Adică asta fusese totul, omor scuzabil, o sărutare bună, prelungă, și ea se uita la el în felul acesta? Ironie, nu ironic, batjocoritor, mare scofală făcuse, profitase de situație pentru că altfel... Nu spunea nimic, umbra pe lângă ea cu mîinile în buzunarele lodenului, fluierînd încet, nepoliticos. Îi ceruse pachetul acela mare pe care voia să-l lase în atelierul croitorului pentru ceilalți, să i-l care, dar ea nu voise să i-l dea în ruptul capului.

— N-ar trebui să luăm un taxi, ceva, să ne ndepărtăm cît mai repede de străzile astea? întrebăse fata.

— Nu-i nimic, dacă le-am scăpat de sub nas, nu mai pun ei ghiara pe noi...
— Ai chef de plimbare?
Țiparul o privi enervat, era enervat demult pe ea. „Dacă-i dau două palme o s-audă ciinji din Giurgiu!”. Se stăpîni. Și cum mergea cu pachetul acela plin de bunătăți, parcă purta un trofeu! La un colț de stradă aștepta un cerșetor, cîntînd dintr-o vioară atît de fals:

S-a dus albastrul cer senin
Și primăvara s-a sfîrșit
Te-am așteptat cu lung suspin
Tu n-ai venit...

Țiparul îi smulse pe neașteptate pachetul din mîini și-l trînti cerșetorului în brațe: — Ia-l și zi-i repede bogdaproste...
— Sărut-mîna, sărut-mîna, făcea milogul. Îl lăsară în urmă.

Fata îl privea cu oarecare nedumerire.
— Ce te-a găsit? O faci pe autoritarul?

— Nu-mi place să se uite lumea la noi pe stradă.
— Atunci ia-mă de braț și nu mai face mutra asta de parcă mi-ai da palme... De ce de ce ești enervat?

— Sînt enervat că ni se întîmplă lucruri din astea. Trebuie să alerg de colo colo și să repar erorile pe care le fac alții. Dacă nu mai aveam timp să ajung la vreme să te scot din ghiarele ăstora? Ar fi trebuit să te uști mai bine la mutra aia de agentului, ce tipi își aleg, domnule, ce tipi...
Era necăjit, i se părea că tot ceea ce fac de cîteva zile se desfășoară în zadar. Cei doi închiși într-un atelier de croitorie, probabil morți de foame, ei dînd țircoale pe afară, agenții grămadă în jur. Noroc că Colonelul își dăduse la vreme seama de cursa întinsă. Dar dacă nu l-ar fi trimis la Ploiești, dacă cefeferistul ăla nu i-ar fi arătat încercătorul cu gloante de manevră?...
Îi povesti pe scurt Unchiului George ce făcuse în ultima vreme.

— Cred că-ți dai seama că am stat cu toții la un fir de păr de o cădere. Îmi place riscul, dar nu întrușchearea asta timpote.
— Crezi că e din vina cui-va? Că a vorbit careva?
— Dacă ar fi vorbit careva ar fi avut ei mijloace să ne urmărească. Deocamdată pe doi i-am salvat, mai avem două bucăți, glumi, și pe neașteptate simți că nu mai e atît de disperat.
— Dacă am avut bătă pîna acum, nu se poate să n-o

scoatem la cap cu treaba asta... Spune-mi, unde mergem?

— Eu mă duc acasă, trebuie să dau un telefon Colonelului și să-i spun că treaba nu ne-a ieșit.

— Din moment ce m-a trimis pe mine după tine știe mai bine ca noi că nu am făcut mare brînză...

— Și-atunci?

— Știi eu?

— Crezi că vor mai avea răbdare să-i țină sub supraveghere?

Țiparul o privi. Fata dădu din umeri, era destul de îngrijorată, dar situația nu trebuia dramatizată.

— O să găsească Colonelul o soluție... Mă duci pînă în Mărășești?

— Te duc. N-am alte treburi astăzi, mai ales că aș vrea să știu și eu ce-mi rămîne pentru zilele următoare... A aștepta e cel mai rău lucru, mai ales în zilele astea...

Unchiul George îi ținea brațul și-și lăsase capul pe umărul lui, cum o făcuse și prima dată. Acum însă, bărbăntului i se păru un gest de intimitate.

— Cu toți băieții te porți așa?

— Aproape, glumi ea, dar ce-ți veni?

— Am întrebat și eu...

— Dar tu, pe toate fetele, cum le cunoști te și năpustești asupra lor și țoc, țoc? Țiparul rise verde.

— Știi ce, Otilia, sau cum îți spune acasă. Unchiule, uite ce e, toa'ă viața m-am dat în vînt după fete deștepte; cum aș putea să te fac să taci?

Unchiul George părea că nu-l auzise.

— Dacă mă gîndesc bine, scena nu a fost chiar atît de rea! zise, ca pen'ru ea, cum ar fi monologat un actor.

— Ce scenă?

— Chestia cu îmbrățișatul, cu sărutarea mortală dată de fiul seicului frumoasei calabreze...

Îl lua peste picior, avea un fel nesuferit de a se purta cu el și asta nu înghițea...

— Crezi că vorbești cu scăfirliia aia de gips a lui Cezar, sau a cui o fi fost? Nu mă omor după ființe încrezute ca tine...

— Dar cine îți cere să te omori? Nu vrei să ne urcăm în tramvaiul ăsta, pentru că, dacă face scoateala, mai avem un drum bun de făcut pînă acasă și poate mă caută Colonelul cu telefonul...

Țiparul o urmă, privind în urmă din reflex. Nu îi urmări nimeni. Peste un sfert de ceas intrau într-o casă de pe bulevardul Mărășești, cu intrarea în stil neogrecesc, portic și coloane de marmură falsă, aducînd cu caricatura unui templu. Unchiul George își căutase în mica poșetă cneile și aescuiase ușa masivă de stejar. Mecanicul o urmașe privind noul umens în sîl veiu, cu colonete de gips și tavan pictat. Podelele de marmura, uale roz și aoue, alter-nînd, erau bine lustruite, un fotoliu cu ghare de leu străjuia intrarea în două odăi un fund.

Desen de Nașcu

— Să vedem dacă proprietarul e acasă, spuse fata... Domnu Protopopescu, domnu Protopopescu...

Nu-i răspunse nimeni...

— A plecat să se plimbe, are doi ciini pe care-i scoate la aer în fiecare dimineață. Trebuia să fie aici de fapt, la ora asta.

Se uită la micuțul ei ceas de la mînă. Telefonul se afia pe un șemineu de piatră.

— Domnul procuror pensionar nu-i acasă, mormăi Țiparul. În muzeul ăsta locuiești dumneata?

Nu o mai tutuia. I se părea că trebuie să facă asta numai cînd lucrau ceva împreună, dar misiunea se terminase, erau numai doi străini aduși de împrejurări unul lângă celălalt.

— Chiar aici! Contra 350 lei pe lună, trimiți de o rudă din provincie. Am și o burșă...

— Și de ce nu stai la cămin?

— Nu ghicești? Întrebă fata. Pentru că altfel nu ai putea să stai cu mine, aici, la această oră...

— Ești deștept în fiecare zi ca astăzi, de pildă?

Iar ar fi cîrpit-o. Studentele astea înreazute...

Dădea ocol telefonului, dar acesta nu suna.

— Ce-o fi de nu dă nici un semn? fata îl întrebă pe mecanic.

— Știi eu de ce?

— Hai să-ți arăt atelierul meu...

Îl luă firească de mînă și-l conduse prin holul care suna ca o sală de așteptare.

— A vîndut tot, spuse fata.

— Cine?

— Proprietarul, nu-i ajung banii. Ce mobilă frumoasă avea... Intraseră într-o odaie imensă, cu tavanul afumat, pictat și el cu amorași și vâluri liliachii, decolorate de soarele de afară. O perdea lungă și scumpă, ciuruită de atîta spălat, un covor bun, ros pe la margini, o sofa acoperită cu o frumoasă cuvertură galbenă, două scaune, un dulap sculptat, stilul pentru noul sosit era un mister, un șevalet, tuburi de culori, s'rivite și o bucată de pînză pusă într-o ramă pe care era început un peisaj de iarnă.

— Cum ți se pare?

— E frumos la tine, spuse mecanic, aducîndu-și aminte de soba lui de acasă care scoate fum, de mobila sărăcăcioasă și de scaunele cu picioarele mișcătoare ale gazdei, căreia îi plătea o ciinrie mai mică, ce-i drept.

— Sezi.

Atunci sună cineva. Țiparul crezu că e telefonul.

— Nu te mișca de aici, trebuie să fie proprietarul și am uitat cheia în ușa...

Unchiul George dispăru și închise ușa după ea. Din vastul hol se auziră voci. Urechea lui exersată desluși glasul Colonelului.

— Cineva de la telefoane, spusese întii, din spatele ușii încuiate. Pe urmă, cînd intrase:

— Ești singură?

— Da, adică cu Țiparul, zisesse fata repede.

— Unde e?

— Dincolo...

Intrară unul după celălalt. Colonelul își aruncă șapca de lucrător de la telefoane, așeză lădița cu instrumente și o lăsă pe podele, după care îi strînse mina Țiparului: — Nu trebuia să-mi telefo-nezi?

Țiparul spuse repede:

— D-seară, nu?

Colonelul rise ușor:

— Dacă pică proprietarul unde-i spunem că era defect firul?

— Aici, arată Unchiul George.

Lăsaseră ușa deschisă spre hol și cheia zale în ușa.

— Ei?

— A venit la timp, spuse Unchiul George, arătîndu-l pe mecanic.

— Perfect. Nu ați spocat să vă dați seama ce se întîmplă pe străzile din jur.

— Ba da, spuse Țiparul. E clar că atelierul acela e inconjurat de poliție și că nu se poate pătrunde decît foarte greu...

Colonelul se ștergea pe frunte cu o batistă.

— A dracului chestiune, domnule, a dracului. Și era să cădem și noi ca musca în lapte... Aveți vreo soluție?

Cei doi tăcuseră.

— E foarte greu, foarte greu. Să extragi o măsea dintr-o gură închisă... Trebuie făcute niște recunoașteri, trebuie văzute clădirile din jur. O să-l trimit pe Goliath sau pe Athos, voi nu mai are rost să mai călcați pe acolo, v-ați jucat rolul. Să vedem ce se poate face... Nici ei nu vor mai da telefon pentru că probabil, au înțeles că sînt filați... Ei, drăcie, trebuie făcut ceva și încă repede, dacă nu cumva își vor pierde răbdarea, dar ce? Ce?

După un minut se ridică, își puse șapca pe ceafă, ridică lădița cu instrumente și spuse:

— Păi m-am dus, cred că și tu, Țiparule ar fi bine să ștergi puțin la citeva minute după mine, să nu-ți vadă mutra proprietarul fetei, care e cam curios, după cite știu eu. Am venit direct, îi spuse fetei, pentru că e mai sigur, telefoanele astea au urechi, vă sfătuesc și pe voi să le folosiți cu economie. Cu tine, Țiparule, dacă mai am treabă, știu de unde să te iau. M-am dus, la revedere...

Rămăseră singuri, după ce Unchiul George incuie iar ușa.

— Așadar, ce să ne mai spunem în aceste puține momente fericite care ne-au mai rămas? glumi fata.

— Ce mai face Mircea? întrebă mecanicul pe neașteptate.

— A. prietenul meu? Bine, îți trimite complimente...

— Îl chemi și pe el des pe aici?

— De ce nu? E un perfect cavalier servant. Îmi aduce pînză, vopsele, îmi și pozează...

— Cum adică, își pozează?

— Bine, cum se pozează? Stă pe scaunul ăla, la ferestra, dezbrăcat pînă la brîu și eu îi desenez mușchii, chipul, mai aduc citeodată și pe cite o colegă...

Țiparul se ridică decis să lase ușa din această odaie plăcută, încălzită cu calorifer, unde se petreceau lucruri pe care el nu le înțelegea sau dacă le înțelegea, îi venea greu să le accepte.

— De fapt ce simți acum? Îl întrebă ea pe neașteptate. Fără să-și dea seama, luase un bloc de desen și un cărbune și-l desena cu mișcări rapide.

Țiparul își recunoscu chipul, nasul de boxer și mai ales expresia aceea de furie pe care o avea de cite ori se privea în oglindă dimineața și-și dădea seama că nu e un băiat frumos.

— M-ai întrebat ce simt? Că ai merita să te tragă cineva de urechi...

— Și de ce n-o faci?

— Ridea cu ochii ei strălucitori de mioapă, care-l făcuseră să-și piardă siguranța de sine.

Îeși fără s-o mai aștepte să-l conducă pînă la ușa, pentru că dacă apuca să intre într-o casă pe care nu o cunoștea, știa măcar pe unde să însă rapid cînd începea să se simtă prost, cum se simțea acum...

(Continuare în numărul viitor)

ROMANTISMUL ȘI FOLCLORUL

Interesul accentuat și organizat față de creația folclorică este o manifestare specifică romantismului, determinată de necesitatea adâncirii formelor concrete și reale ale vieții, de a sublinia particularul, cu corolarul imediat al culturii locale, de a explora și promova fondul specific național. Desigur, apropierea de literatura populară și tentative sporadice de a o valorifica prin culegeri tipărite au existat și în epocile anterioare. În studiul său *G. A. Bürger et les origines anglaises de la ballade littéraire en Allemagne* (Paris, Hachette, 1889), G. Bonet Maury ne informează că primele culegeri de balade au fost realizate în Spania, în 1510, și Danemarca, în 1591, urmate de cele trei volume *A Collection of Old Ballads*, apărute la Londra, în 1723—1727. Adevărată descoperire și valorificare creatoare a resurselor folclorice naționale se produce însă o dată cu afirmarea romantismului, care deschide noi perspective gândirii și sensibilității umane, proclamă o nouă viziune estetică, readucând literatura la izvoarele autohtone, naționale, din realitatea imediată, fenomen întâlnit mai întâi în zona culturilor nordice, în Anglia și Germania, unde apar primele manifestări romantice. „Un des traits dominants du romantisme, en Angleterre et en Allemagne, — spune Paul van Tieghem în *Le Mouvement romantique* — c'est la rupture avec la tradition erudite gréco-latine, et le retour aux sources nationales de la poésie et du drame: mythologie celtique ou germanique, folklore, légendes épiques, chants populaires, contes populaires”.

Cel dintâi important moment în relevarea comorilor folclorice, cu consecințe salutare, deosebit de fertile pentru creația cultă, l-a înscris culegerea lui Thomas Percy *Reliques of Ancient English Poetry*, apărută în 1765. Această culegere a exercitat o puternică înflăcărare atât în Anglia cât și în Germania, determinând orientarea unor mari scriitori ai epocii spre creația populară, în primul rând a lui Walter Scott și apoi a lui Bürger, care în 1773 dăruie celebra sa *ballade Lenore*.

Culegerea lui Thomas Percy e tradusă și tipărită în Germania în 1767, punând premisele unei mișcări folclorice ce avea să capete în scurt timp un caracter european, sub auspiciile romantismului, de hotărâtoare însemnătate pentru interferența dintre creația cultă și cea populară. Această nouă și vastă mișcare folcloristică o inaugurează Johann Gottfried Herder, în 1779, prin culegerea sa *Volkslieder*, intrată în circuitul literaturii universale și în conștiința umanității sub titlul *Stimmen der Völker in Liedern*, al ediției din 1807. Culegerea lui Herder este importantă nu numai prin aceea că aduce la lumină, pentru prima dată, un florilegiu din folclorul poetic al mai multor popoare, ci și prin faptul că pune bazele teoretice ale cercetării și cunoașterii coordonatelor fundamentale ale poeziei populare, argumentând că aceasta reprezintă „suavitatea cea mai frumoasă a particularităților unui

popor”. Ideea de bază a lui Herder, pe care o vom întâlni și la scriitorii români din sec. al XIX-lea, este aceea că poeziile populare, pe lângă faptul că relevă ceea ce este specific național, conțin „arhiva unui popor”, sint, depozitarele unor mărturii istorice autentice.

Culegerea lui Herder a exercitat o dublă înflăcărare, una pe plan național, în cadrul literaturii germane, iar alta pe plan european, în literaturile mai multor popoare. În ceea ce privește literatura germană, Herder a declanșat asimilarea creației folclorice de către cei mai reprezentativi scriitori ai epocii, determinându-i să se inspire cu deosebire din balada populară, cum au făcut Goethe, Schiller, mai ales în anul 1797, „anul baladelor”, după propria sa expresie, apoi Uhland, Wieland, Heine. Pe de altă parte, culegerea lui Herder și concepțiile sale teoretice au propulsat apariția unor noi culegeri de literatură populară, mai întâi în Germania, cum au fost culegerea de cîntece populare și balade *Des Knaben Wunderhorn* (1806—1808) de Achim von Arnim și Clemens Brentano și culegerea de povești a Fraților Grimm *Kinder und Hausmärchen* (1812—1815). În țările europene, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, încep să apară tot mai numeroase culegeri de literatură populară, multe din acestea determinate de nobilul ideal, alimentat de avântul romantic al epocii, de a releva trăsăturile și valorile specifice naționale ale unor popoare, în lupta lor pentru unitate și independență națională. Pe această direcție se înscrie în primul rând culegerea lui Vuk Karadžić *Srbske narodne pjesne* din 1814—1815 și 1823—1824, cu un viu ecou în epocă, tradusă și în limba franceză, în 1834, de către Elise Voiart, sub titlul *Chants populaires des Serbiens*, o nouă versiune franceză, *Poésies populaires des Serbes*, datorată lui Aug. Dozon, apărând în 1859. La culegerea lui Vuk Karadžić se mai adaugă culegerile *Drevnie rossijskie stihotvorenia* (1804) de Kirša Danilov, *Chants populaires de la Grèce moderne* (1824—1825), de Ch. Fauriel, *Polskie i ruskie ludu gal'cyjskriego* (1833), de Waclaw Zaleski, precum și o serie de culegeri apărute în Danemarca și Suedia.

Această amplă mișcare folcloristică desfășurată pe plan european, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, va avea ecouri tot mai puternice și în țările românești, sub impulsul idealurilor romantice ale scriitorilor noștri din epoca respectivă, dăruindu-le poporului român pentru dreptate și libertate socială, pentru unitate și independență națională.

Încă de la începuturile ei, literatura română a crescut și a evoluat printr-o permanentă și fertilă legătură cu folclorul. Acest fenomen de infuzare a sevei folclorice în literatura noastră scrisă îl putem distinge chiar de la *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, cea dintâi versificație în limba română nutrită cu aroma versului popular, vizibilă în vioiciunea ritmului trohaic, în armonia rimei împerecheate și în sim-

plitatea plastică a graiului și formelor poetice de factură populară. De asemenea, primele pagini de proză literară românească, cele 32 de legende ale lui Ion Neculce din *O samă de cuvinte*, „ce sînt auzite den om în om, de oameni vechi și bătrîni și în letopisef nu sînt scrise”, poartă aceeași amprentă a inspirației folclorice.

În alte literaturi europene, îndeosebi cele apusene, schimbările dintre folclor și literatură cultă au fost reciproce. William Lemit, în lucrarea *Le Folklore et nous*, vorbește chiar de un fel de „du-te, vino”, în ceea ce privește contactul literaturii culte cu folclorul: „Il faut rappeler aussi combien souvent, à toutes les époques, la littérature, la musique, l'art savants et populaires des villes ont été cherché dans les folklores nationaux ou étrangers leur thèmes d'inspiration et leurs modèles de style. La vérité est donc que les échanges sont à double sens et que depuis le moment (sans doute le haut moyen-âge) où s'est crée dans nos pays une classe intellectuelle distincte du commun peuple, des échanges constants entre les deux formes de civilisation et une fécondation réciproque n'ont cessé de se produire. On trouverait d'innombrables exemples de ces échanges, dont il est le plus souvent bien difficile de dire dans quel sens ils se sont produits, et dont il n'est peut-être pas absurde de supposer qu'ils ont dû constituer dans bien des cas un véritable va-et-vient”.

Față de alte literaturi europene, literatura română a fost un adevărat receptacol al folclorului, l-a asimilat și l-a sublimat permanent în substanța sa intimă, neres-

tituind izvorului primar decât o cantitate infimă, în mod izolat și întâmplător. Referindu-se la gradul de interferență dintre folclor și literatura cultă, așa cum se prezintă în cadrul literaturilor europene și în cazul aparte al literaturii române, Ovidiu Papadima precizează: „Spre deosebire de multe dintre popoarele occidentale — la care, încă de secole, literatura populară a primit mai mult de la literatura cultă decât i-a dăruit ea acesteia — la noi folclorul a receptat incomparabil mai puțin decât a dat el creației culte. Este un adevăr deci că literatura cultă românească datorează incomparabil mai mult folclorului nostru decât scilicite care au pătruns de la ea spre el”.

La începutul secolului al XIX-lea, cînd literatura română își fundamentează structura ei modernă, avea o situație specifică, în raport cu alte literaturi romanice. Cunoșcuse și asimilase valorile antichității, trecuse printr-o epocă umanistă, dar nu se dezvoltase într-o producție originală de tipul Renașterii, de inspirație livrescă, savantă, ceea ce a apropiat-o și a menținut-o permanent în strînsă legătură cu folclorul, îndeosebi cu poezia populară. „Literatura Renașterii, — spune Tudor Vianu — oriunde o întâlnim, a fost o literatură de surse savante și, uneori, o literatură livrescă. Această caracteristică s-a accentuat pe măsură ce Renașterea evolua spre sfîrșit și a constituit un strat izolator între creația populară și cea cultă. Fiindcă Renaș-

(continuare în pag. 11-a)

TEODOR VARGOLICI

PETRU HĂRTOPEANU :

„Satul Strunga, vara”

D. R. POPESCU: „PLOAIA ALBĂ”

Criteriul prim al oricărei antologii este desigur cel valoric. În perspectiva timpului creația unui scriitor cuprinsă alt relief decât în momentul imediat al apariției, o selecție ulterioară se dovedește absolut necesară, reținînd, bineînțeles pentru uzul publicului, nu al specialiștilor, doar producțiile cu cele mai multe atribute de durabilitate. Pe lângă această indispensabilă cerință există, în cazul contribuțiilor de valoare apropiată, și nevoia de a oferi o imagine convingătoare a profilului scriitorului, selectînd pe acelea care îi exprimă diversitatea preocupărilor, într-o succesiune care poate să însemne și o evoluție. Din imbinarea celor două criterii pare a rezulta și ultima selecție din *nuvelistica lui D. R. Popescu, Ploaia albă*, apărută la Editura Cartea Românească. Dacă sub raportul valorii, *nuvela Dor* se situează în zona marilor reușite artistice ale prozatorului, pentru celelalte s-ar putea aduce oricînd contracandidaturi de valoare apropiată sau chiar superioară, cu drepturi cel puțin egale de a intra în culegere. Privind însă și celălalt deziderat, putem constata o intenție de cuprindere cât mai largă, cu felul nemărturisit al unui profil al scriitorului.

Ploaia albă ne introduce în universul familiar al primelor povestiri inspirate din lumea satului, cu înclinație către recompunerea atmosferei, desfășurarea virtuților poetice ale textului și legarea strînsă a psihologului de social. Apar de pe acum eroii cu comportare bizară, uneori fără o motivare credibilă a evoluției lor interioare, mult mai bine argumentată în *nuvelele ulterioare* și în romanul „F”. Din *nuvelă* se reține mai cu seamă tabloul straniu, între real și fantastic al satului bîntuit de seceta care modifcă nu numai obșnuințelor peisaj rural, dar și reacțiile indivizilor. Sub imperiul spaimii, amenințați de spectrul foamii, avînd în față imaginea dezolantă a cîmpurilor fără roade și a incendiilor uriașe care cuprind pădurile, oamenii ajung a fi dominați fizic și moral, incapabili de reacții normale. Anghelache Cămuș nu e numai acaparatorul ultimelor lor bunuri, ci ceea ce e mai grav, și al conștiințelor. Tipul sadic, aberant, va face carieră în opera lui D.R. Popescu, reușite fiind de fiecare dată legate de explicațiile date în contextul social istoric. Moise din romanul „F” aparține aceleiași familii. Eroul din *Ploaia albă* are delirul puterii căruia îi corespunde convingerea unei libertăți totale și primejdioase de a dispune de cei pe care îi domină. Mai mult decât jaful material îl este imputabilă pervertirea morală de care dă dovadă. Cumpărarea unui mort cu câteva banișe de porumb, concursuri sportive absurde cu invalizi nu au rostul decât de a întreprinde conștiința puterii nelimitate. Deși modelul este, cum s-a remarcat, la răzeși de V. Em. Golan, nu se poate contesta în *Ploaia albă*, peste unele vizibile schematizări, o înțelegere mai complexă a universului interior, o atenție nicicînd abandonată la nuanțe și subtilități. Din primele scrieri apare la D. R. Popescu și tipul interiorizat, în felul eroilor lui Marin Preda,

meditînd îndelung înainte de a reacționa în moduri imprevizibile. Alt erou specific este *raisonneur-ul* grav sub aparențe hilare, în felul bufonilor shakesperieni, capabili de lungi monologuri din care transpare un elevat mesaj etic. Revenind la *Ploaia albă*, un aer artificial se degajează din personajele construite cu o excesivă tendință spre complăcție și insolit. Zorina, nevasta lui Anghelache, ecou al Ancușei din *Năpasta*, își convertește aversiunea pentru soț în stimularea pasiunii morbide de putere, participînd alături de el la spolierea satului în forme absurde, aproape de demență.

De o altă factură, Mări sub pustiuri are o riguroasă și ascendentă linie epică. Narațiunea debutează minuțios, cu evenimente obișnuite, în spatele cărora se ascund însă înțelesuri amenințătoare. O idilă plină de grație și puritate, dar și rezerve de eroism, posibilitatea de a răspunde prompt îndatoririlor patriotice. Tînărul care nu îndrăznește să-și declare dragostea are forța calculată de a arunca un pod în aer pentru a împiedeca retragerea trupelor hitleriste. Păcat că finalul puțin credibil (ascunderea nemotivată după îndeplinirea misiunii într-o sperietoare, unde va fi impuș-

cronica literară

cat prin jocul hazardului) strică desfășurarea logică a narațiunii, prin dorința exagerată de neobișnuit, dar și cu intenția de a da un răspuns semnelor premonitории din cuprinsul povestirii.

Cu tematică citadină, Canală de succes se constituie, peste neutralitatea stilului, într-o satiră a indifferenței condamnabile, iar începutul și sfîrșitul lui *Posmoc II*, inspirat din lumea colorată a fotbalului, urmărește eșuarea prin succes a unui tînăr care are toate datele reușitei. Meritul scriitorului este de a fi descoperit o problemă gravă într-o zonă puțin explorată sau expediată de obicei sumar prin povestioare vesele și moralizatoare.

Punctul de rezistență al volumului este dat de *nuvela Dor*, una din culmile prozei românești contemporane. Intruderea *nuvelei* prin structură cu tragedia clasică, am putea spune cu o anumită tragedie clasică e izbitoră și a fost, pe bună dreptate, remarcată Dor este o Orestie modernă în care personajele regale s-au transformat în țărani, fără a pierde ceva din complexitate și măreție. Sînt prezente înfruntările violente și morțile năprasnice, dar accentul cade pe zguduitorul proces de resurecție morală parcurs de Lena paralel cu aflarea adevărului. Dumitru, soțul drept și intransigent, este asasinat de Rina în complicitate cu

Milu, precum Agamemnon fusese ucis de Clitemnestra și de seducătorul ei, Egist. Premeditarea sporește dimensiunile monstruoase ale crimei. Milu exprimă indifferența totală față de valorice etice, fără să aibă măcar scuză senzualității, cum se întâmplă cu Rina. El a ajuns la dezumărire, la lipsa oricărei credințe și a oricărui respect. Absența unei norme de conduită îl duce la săvîrșirea spontană a răului, stimulat și de prezența malefică a Rinei. Fiica, Lena, cumulează rolul Electrei și pe cel al lui Oreste, ci revenindu-i misiunea justifiară și punitivă. Fără să știe, este inițial implicată în crimă. Pasiunea pentru Milu o orbește, nebănuind relațiile acestuia cu Rina. Treptat însă Lena face descoperiri dureroase, incredibile în primul moment, perfect plauzibile după situarea lor în conerunea care a declanșat dezastrul. Cu acel patos al adevărului despre care scria Tudor Vianu referindu-se la *Oedip și Hamlet*, Lena trece de la descoperire la cercetare, chiar atunci cînd rezultatele se întorc împotriva propriei ființe. Cu o admirabilă putere interioară ea reușește a-și depăși senzualitatea și a ajunge la acea înălțime etică de unde judecă pe cei vinovați înainte de a-i declara justiției organizate. Ea restituie o justă imagine postumă asupra tatălui căruia abia acum îi recunoaște meritele simțindu-se solidară cu el. Tabloul final adună virtuțile poetice și simbolice ale întregului text. Lena, decisă să facă dreptate, în drum spre procuratură simte primele mișcări ale copilului. Este copilul lui Milu, dar sub imperiul renașterii pe care o trăiește, are convingerea că el se va situa în descendența morală a bătrînului dispărut și al cărui nume îl va purta. Moartea lui Milu permite legarea seriei urmașilor în spiritul dreptății, eliminînd verigile ruginite:

„Simți în ea cum o lovește călciile copilului în partea stîngă, sub cămașă. În partea stîngă, semn de băiat. Făcea primii lui pași. Era o zi înaltă de vară. Lena începu să îmbrățișeze sălciile de pe marginea potecii și să le sărute de bucurie. Avea să-l boteze Dumitru. În timp ce ea mergea făcuse el primii pași, Dumitru. Ea își puse palma în partea stîngă și-i auzi în palmă pașii. Și merse așa, ascultîndu-i merse mai departe pe potecă, cu mina stîngă îmbrățișînd din mers sălciile și pupîndu-le ramurile și frunzele. Și cînd se mai uită la Milu, atunci cînd trecu pe lângă el mai departe, îl văzu cum doarme tot pe partea dreaptă. Își puse iarbă și pămînt pe urechea stîngă, dar de trei zile de cînd dormea pămîntul se zvîntase și iarba pâlise. Și din urechea lui, aprins, Lena văzu cum înflorise un mac roșu. Un mac roșu, de sînge, ca o durere înflorise și ca un țipăt de lumină, un mac roșu înflorise din urechea lui stîngă”.

Nuvelistica lui D. R. Popescu poartă cu evidență însemnele durabilității.

LIVIU LEONTE

tura lor, și mediul cultural pe care l-au creat.

Entuziasmul meu în aprecierea lor s-a născut atunci când i-am cunoscut și s-a afirmat tot mai mult cu timpul, așa încât anii care l-au format pe cel ce sînt acum nu au adus nici o schimbare în prima mea judecată și aprecierea celor două „euri” cum spuneți dv. este una și aceeași, cu același entuziasm, cu același omagiu. Așa se explică faptul că după ce Ibrăileanu murise de mult, noi cei din cercul „Vieții românești” cînd vorbeam de el spuneam, ca și atunci cînd el era în viață, cu un respect care nu voia să cedeze nici în fața unei conveniențe universale, „domnul Ibrăileanu”. Și aceasta o făcea și Mihai Ralea care, prin inteligența și cultura lui, putea privi personajele din tinerețea sa de pe o treaptă foarte înaltă.

Timpul, — de peste o jumătate de veac, — nu a schimbat de loc optica sub care am văzut personajele amintite în memoriile mele. Distanța, în timp, nu i-a micșorat, așa cum înțelege, un om care se depărtează își apare din ce în ce mai mic. Și, cu toate că, la maturitate, aprecierile sînt mai pretențioase decît cele din copilărie sau tinerete, personajele de care am vorbit nu au avut dimensiuni variabile. Calitățile lor indiscutabile le-am determinat de la început exact, căci ele nu erau viziunea unei iluzii, ci realitatea unui adevăr prin el însuși, fără ipostaze și variante.

Este totuși netăgăduit că însăși scrierea unor memorii pune pe autor într-un climat afectiv deosebit, — acel cu care, conștiința trecerii timpului și conștiința că el reprezintă drumul spre moarte, fiecare om privește ceea ce a fost și nu mai este de mult, cu o anumită stare emoțională care aparține autorului, în sine, ca om, fără distincții definite de vîrste. Este, sigur, o anume optică diferită față de trecut a oricărui memorialist care-i umanizează sensul, care i-l apropie mai mult de omenesc și care caracterizează acest gen literar. Meritul este să prezînti fiecare epocă, întâmplările și oamenii ei, ca un contemporan al lor, ca un martor, cu realismul viziunii de-atunci. Memoriile devin astfel opera mai multor „eu” succesivi a căror diversificare nu este totuși radicală, ci unificată prin fondul sufleteș al autorului care este unul, și care determină un colorit, un climat sufleteș, o ambianță spirituală unică. Este ceea ce formează laolaltă concepția despre om, despre viață și despre lume, care nu poate lipsi din nici o operă de artă.

În genere, între ce limite s-ar putea vorbi despre obiectivitatea memorialistică? Romanii-scriitori, oameni de artă (poate cu excepția actorilor) s-au arătat mai reținuți față de această specie literară. De la Măiorescu, ale cărui INSEMNAȚII ZILNICE sînt o extremă concizie, la Ibrăileanu (dacă asimilăm ADELA și aforismele din PRIVIND VIAȚA creației subiective, autobiografice), menționînd și diversele confesiuni ale lui N. Iorga, memorialistica lui E. Lovinescu sau volumul lui Blaga (HRONICUL ȘI CINETECUL VIRSTELOR), nu putem oferi alte exemple caracteristice. Care ar fi totuși, după dv., maestrul genului, din literatura universală?

D. B.: Despre obiectivitatea memorialistică se poate vorbi doar în măsura în care (și aici e o primă limită sau un prim prag al ei) memoria a păstrat nealterat adevărul viu. Al doilea prag este acela al sincerității cu care autorul respectă acest adevăr viu. Între cele două limite se află teritoriul doritei atitudini obiective.

Scriitorii români s-au arătat poate mai reținuți față de această specie literară. În măsura în care faptul e adevărat, cauzele pot fi mai multe. Poate și pentru că genul acesta este al senectuții, și puțin sînt cei care vor să și-o recunoască. Sau poate fiindcă, cei mai mulți dintre scriitori și le includ în proza lor, căreia îi dau un caracter nemărtu-

risit de autobiografie. (Proust a scris *În căutarea timpului pierdut* — un roman sau memorialistică?). Dacă, — luați ca mine la un interviu, acești autori ar avea să răspundă cu toată sinceritatea, — s-ar vedea că o parte covârșitoare din proza românească este autobiografică, și cuprinde astfel senzații memorate prin ani, povestite în formă narativă, nu memorialistică pentru a le da aspectul unei „crăpături”, adică a unei opere în care memorialistica și imaginația se asociază.

De aceea îmi este greu să apreciez care sînt maestrul genului în literatura universală. Firește că nu i-am citit pe toți — și astfel s-ar putea să nu pomenesc pe cei mai general recunoscuți.

— Ecranul de obiectivitate pe care-l constituie totdeauna memoria, — ea furnizînd multiple posibilități de confruntare în vederea formulării unor aprecieri judicioase — o

specia literară cea mai reprezentativă la noi, în prezent. Proza are, din generația de după 23 August 1944, necontestat, reprezentanții cei mai talentați în momentul de față și care au realizat operele cele mai reprezentative ale epocii noastre, cu toate că acestea sînt mai prejudecate de posibilitățile lor artistice. Și aceasta din cauză că, nevrînd să rămîie în urmă cu modernismul, preferă să scrie lucrări de speculații intelectuale artificiale, în loc de lucrări de un realism onest în stare să dea opere la înălțimea timpurilor noastre, din toate punctele de vedere excepționale: oameni, idei și fapte. Dar, ca și schimbările meteorologice, asemenea opere se presimt. Societatea noastră este în plină ofensivă; nu se poate ca un flanc să rămîie în urmă. E adevărat că menținerea în front cere pași mari, dar nu a fost nicăieri în istoria omenirii o epocă cu adevărat

lor din viață, de ingeniozitatea asociațiilor de idei, de dorința de a prezenta o imagine justă a ansamblului vieții colective omenesti, ceea ce ar putea fi denumit „o publicistică refulată”, — adică exact contrarul de ceea ce i se atribuie.

— Dacă angajarea scriitorului are o motivație în primul rînd interioară, în ce măsură socotim că revistele literare exprimă astăzi această realitate?

D. B.: Mi se pare că revistele literare prea rar se ocupă de asemenea subtilități cum ar fi sorgintea angajării. Și poate că e mai just să fie astfel, căci angajarea scriitorului nu poate avea azi, în primul rînd, decît o singură motivație interioară care determină angajarea sa. Una singură, dar de o mare elevație etică.

— Ce ar trebui să facă revistele pentru a-și asigura o mai largă audiență și pentru

Dacă din întrebare s-ar omite „față de prezent”, atunci s-ar putea vorbi de o continuitate de intenții și atitudini, exprimate clar în primul număr de la apariția revistei în Cuvîntul către cititori, și apoi susținută în fapt prin întreaga ei colecție. Continuitate în intenția de culturalizare a materiei, în concepția asupra literaturii și eficienței ei, în rolul ei educativ, continuitatea în atitudinea ei consecvent democratică, chiar dacă a greșit în mijloacele de a o realiza, și de a o concepe integral.

Ponderea poeziei moderniste în vechea „Viață românească” a fost corespunzătoare cu ponderea ei în ansamblul literaturii noastre. Numai că, s-a avut în vedere adevărata poezie modernistă, nu volumul ei grafic. În unul din articolele sale, Ibrăileanu a fost foarte clar: publică orice literatură bună, fără idei preconcepționale.

De altfel, în ultima parte a articolului „Caracterul specific național în literatura română”, publicat încă în 1922, Ibrăileanu ocupîndu-se de „poezia nouă”, — denumire sub care definește poezia modernistă, — și de problema ermetismului în poezie, pusă și atunci cu aceeași acuitate, dovedește o atitudine extrem de înțelegătoare și înțeleaptă, dînd chiar justificări judicioase așa zisului ermetism.

Scria astfel:

„Spunem, repetînd lucruri spuse de atîtea ori cu ani în urmă (adică aproape în secolul al 19-lea) că dacă uneori „obscuritatea” este invincibilă căci se datorește felului însuși de a concepe al poetului — apoi, altele, această „obscuritate” nu înseamnă decît nedepinderea cititorului cu forma și fondul unui poet nou și refuzul lui de a face oarecare efort de atenție.”

„Un poet nou vine cu un fond nou și cu un stil nou. Dar fondul și forma sînt numai două fețe ale aceluiași lucru, văzut din două puncte de vedere deosebite. Ceea ce este obscur în formă (vorbim de poezii adevărate) este obscur pentru că mi-i străin fondul, pentru că ceea ce spune poetul nu poate găsi ecou în sufletul nostru, pentru că, cu un termen pedant dar just — nu avem cu ce percepe ceea ce spune el.”

Și mai departe, Ibrăileanu face o demonstrație strîns ar-

gumentată cu „cazul Eminescu”.

Cine are o asemenea poziție de critic față de poezia nouă și de obscuritatea unor poeți, nu a putut da poeziei moderniste, în revista pe care o conducea, altă pondere decît cea justă, corespunzătoare valorii ei reale.

Ar fi trebuit ca cineva să vadă lumina de entuziasm din ochii lui Ibrăileanu cînd a citit poezia „Clopotele” a lui Philippide! poezie modernistă cu care debuta la revistă.

— Nu vreau să vă întreb ce părere aveți despre revista „Cronica”, din scrupulul de a nu risca un răspuns exclusiv politicos. V-aș ruga, în schimb, să apreciați cît de rezumativ activitatea literară ce se desfășoară astăzi la Iași. Ce i-ar trebui în plus, Iașului?

D. B.: Iașul are azi două reviste literare și o editură. Deajuns pentru a-și relua un loc de frunte în literatura românească de astăzi. Are și un posibil conducător literar de certă valoare, în Const. Ciocleanu ocupîndu-se de „poezia nouă”, — denumire sub care definește poezia modernistă, — și de problema ermetismului în poezie, pusă și atunci cu aceeași acuitate, dovedește o atitudine extrem de înțelegătoare și înțeleaptă, dînd chiar justificări judicioase așa zisului ermetism.

Ce-i trebuie în plus?

O concentrare a forțelor literare și intelectuale în jurul unei reviste reprezentative. I-ar trebui omului cu inițiativă și autoritate care să cristalizeze în jurul său aceste forțe — căci forțe mi se pare că sînt destule. Dar pentru aceasta trebuiesc jertfite multe „amomuri proprii”.

Un specific literar, și au deja revistele ieșene.

— În ce fel concepeți (la modul ideal) evoluția activității Asociațiilor de scriitori din afara Bucureștiului?

D. B.: O literatură bună se face cu scriitori, nu cu asociații de scriitori. Asociațiile să se facă în jurul unei reviste, în jurul unei acțiuni culturale de mari dimensiuni.

— În locul clasicei întrebări de încheiere: „ce aveți pe masa de lucru” — vă rog să ne indicați dv. întrebarea care vă frîmîntă mai insistent și pe care ați vrea s-o puneți tinerilor scriitori de astăzi.

D. B.: Să aibă mîndria de a fi ei. Cu sinceritate. De a servi marelui ideal al poporului cu bună credință și efectiv, prin opera lor, nu numai formal, prin articole de adre-

DEMOSTENE BOTEZ

despre memorialistică, obiectivitate, reviste literare, eficiența literaturii

- — Puțini își recunosc senectutea.
- — Marile opere se presimt.
- — Epoca de înflorire a imposturilor literare a trecut.
- — Critici netemători de ridicol.
- — „Angajarea scriitorului nu poate avea azi decît o singură motivație interioară”.
- — Vechea „Viață românească” și modernismul.
- — „Ar fi trebuit ca cineva să vadă lumina de entuziasm din ochii lui Ibrăileanu!”
- — „O literatură bună se face cu scriitori, nu cu asociații”.
- — Marele ideal al poporul.

dată creat, cred că funcționează la fel și atunci cînd e vorba de contemporani. În consecință, lărgind cadrele discuției, v-aș ruga să ne spuneți impresiile dv. de ansamblu despre poezia ultimului deceniu; Nu credeți, totuși că o oarecare uniformizare a subiectelor (nu spun a tematicii) și a atitudinii lirice, unorii și a recuzitei poetice, amenință prea multe bune intenții cu uitarea?

D. B.: Îmi cer scuze, dar la aceste întrebări privind poezia și poezii contemporani, mă voi abține să răspund. Indicația mea n-ar putea fi, în mod firesc, obiectivă, deoarece, fiind eu însumi poet, am o concepție personală despre poezie, și această idee preconcepțată constituie un criteriu personal, iar nu o unitate de măsură universală.

— Se scrie și se tipărește prea multă poezie? În momentul de față care considerați că e specia literară cea mai reprezentativă la noi?

D. B.: A fost o epocă nu prea departată cînd această întrebare trebuia să aibă un răspuns afirmativ, dacă ceea ce din punct de vedere tipografic avea aproximativ un aspect aparent exterior de poezie. Mi se pare că acea epocă de înflorire a imposturii a trecut. Cu toată dezorientarea ce domnea la un moment dat, în confuzia alimentată de o anumită critică, selecționarea s-a făcut, rămînînd în catalogul literar cîțiva poeți de talent care au determinat o înnoire a poeziei, înnoire asupra valorii căreia este încă prea devreme să ne pronunțăm, deși unii critici (netemători de ridicol), s-au grăbit să declare că poezia românească de abia acum s-a născut.

E greu de spus fără aparențe de părtinire, determinate de anumite reușite, care este

mare care să nu fi produs și o artă pe măsură. E adevărat că poezia fiind mai mobilă, mai ritmizatoare, dă aparența de a fi specia literară cea mai reprezentativă. Dar Argeșii nu mai e în viață. Și apoi, opera lui acoperă o suprafață mult mai întinsă decît aceea în care a fost scrisă. De altfel, definitorie pentru literatura unei epoci mi se par a fi, în mod firesc, cu deosebire operele de proză.

— De-a lungul carierei dv. literare ați împletit permanent, ca și alți creatori de renume, preocupările scriitorului și cele ale publicistului. În ce măsură socotim că participarea la dezbaterile de idei privind actualitatea ajută scriitorului? E vorba, adică, numai de o obligație civică sau de una direct profesională? (Unii au spus, de exemplu că gazetarul Cezar Petrescu l-a impregnat prea mult pe autorul romanului Întunecare, prejudiciindu-i, în parte, calitățile prozei).

D. B.: Publicistica, în măsura în care cuprinde dezbaterile asupra actualității mi se pare a fi aproape o necesitate pentru proza literară, cu condiția de a nu se face o confuzie între ele și un aliaj care să nu mai aibă calitatea specifică pură a nici uneia.

Pentru mine nu a fost și nu este nici o obligație civică, — ce se poate manifesta în multe alte feluri și acțiuni, și cu atît mai puțin una profesională, ci pur și simplu, una umană. Insinuarea relativă la proza lui Cezar Petrescu mi se pare nejustă. Dacă proza lui este impregnată uneori excesiv de ceva extraliterar, apoi este de locvacitatea lui, de ritmul rapid al gîndirii sale, de bogăția cunoștințelor asupra fenomene-

a răspunde mai eficient și mai prompt cerințelor superior-educative care le revin?

D. B.: Să scrie literatură așa cum trebuie, nu să discute numai, făcînd la infinit teorii de „cum ar trebui scris”, aducînd în ajutor și o sumedenie de teoreticieni filozofici străni, mari armatari de obscurități care să incurce și mai rău o treabă bună, și să facă prozele în țările — „slab dezvoltate”.

Pentru a răspunde mai eficient și mai prompt cerințelor superior-educative care le revin, ar trebui să publice numai opere de o înaltă valoare artistică și într-un limbaj accesibil tuturor. Eficiența din punct de vedere educativ nu pot fi decît operele literare de valoare. (Adevăr „la la Palace”).

— Sînteti totdeauna multumit de „Viața românească”? În ce măsură credeți că s-ar putea vorbi de o anumită continuitate (în linia intențiilor și a atitudinilor vis-à-vis de prezent) între actuala „Viață românească” și cea condusă de Stere și Ibrăileanu? Care a fost ponderea poeziei moderniste (Philippide etc.) la „Viața românească” interbelică?

D. B.: Cine spune că e totdeauna mulțumit de ceea ce face, are motive justificate să fie totdeauna nemulțumit, dacă are un pic de exigență.

Despre o continuitate anumită, în linia intențiilor și a atitudinilor față de prezent între actuala „Viață românească” și cea condusă de Stere și Ibrăileanu, nu poate fi vorba, căci vechea „Viață românească” nu era ca cea de astăzi o revistă marxist-leninistă.

CORNELIU IONESCU:

„Portret de tînr”.

Centenarul Ibrăileanu a prilejuit teoreticienilor, criticilor și istoricilor literari, numeroaselor publicații — între care, unele au dedicat numere integrale, de autentică, substanțială contribuție și valorificare — nu puține sinteze și rezințe, asupra gândirii și activității marelui critic român. Au fost date la iveală noi documente, au fost subliniate la valoarea lor permanentă și, evident, contemporană — principiile profund progresiste, generoase, militantis-mul estetic al fondatorului „Vieții românești”. Au apărut, cu acest prilej, studii și articole importante, reinterpretări asupra operei critice și literare a lui G. Ibrăileanu. A fost, desigur, pusă în discuție, în unele reviste accentuată chiar, gândirea lui Ibrăileanu dedicată teoriei specificului național. Dar, după cum am constatat, nu a fost subliniată îndeajuns după părerea noastră, contribuția criticului la fundamentarea estetică a acestei teorii și — fapt mai important — vitalitatea ei în confruntare cu alte

Căutând să dovedească faptul că aportul cultural al unei țări, fizionomia ei intelectual-culturală, nu poate veni în contradicție cu cultura universală, că între acestea două poate să existe un proces de firească întrepătrundere, Ibrăileanu dezvoltă în fraze paradoxale de simple dar pline de conținut, expresia practică a specificului național: „Într-o năvală sau un roman — adică în epopeea modernă — și în teatru, subiectul e luat din viața națională, excepțiile fiind rare, aproape curiozități” (...). „O bună parte însă din poezie, și anume cea lirică, nu are de dezvoltat realități obiective decât într-o mică măsură (aspecte de natură, farmecele femeii etc.), realități cu puțin ori fără nici un caracter specific național”. (G. Ibrăileanu, „Studii literare”, Ed. Tinerețului, Buc., 1957, p. 37).

În același context însă, marele Ibrăileanu revine cu disocierea importantă, precisă, că însăși „poezia — și mai ales cea lirică, cea mai înzestrată din speciile genului — exprimând mai ales afectivitatea unui individ și concepția lui de

o „literatură de inspirație specifică, originală” (cf., Al. Piru, op. cit., pp. 40—42).

Ibrăileanu reformula aceste îndemnuri într-o perioadă în care, dispersia formelor poetice moderne și moderniste îi crease aprehensiuni și privire la soarta poeziei. Articolul „Poezia nouă”, publicat în numărul din iunie 1922 al „Vieții românești”, cuprinde foarte largă definiție a „noii” poezii, și implică atitudinea fermă a criticului față de arta, de poezia care — opuse concepțiilor lui despre comunicabilitate cu publicul larg — îndepărtează prin limbaj, prin compoziție, de o priză directă cu un cititor colectiv.

Prin acest cititor colectiv, mentorul „Vieții românești” înțelegea, fără ocolișuri, poporul. Spuse prea ferm, așezate în balanță cu dreptul — unanim aprobat azi — ca un creator — apeleze la orice formulă stilistică, dar să nu evite condiția mesajului, a ideii de translingvistic, propunerii lui Ibrăileanu ar putea intriga astăzi prin direcționatele lor neconcesive. Poate că nu întâmplător — faptul ar merita studiat — Ibrăileanu republică, în același an (1922), magistratul său studiu „Spiritul critic în cultura românească”. („Viața românească”, S. A.). La prima vedere s-ar părea că noile opinii ale istoricului literar, de după război, contravin unor exprimate cu ani în urmă, în epoca zorilor „Vieții românești”.

Lucrurile nu stau însă așa. În capitolul I al „Spiritului critic”, G. Ibrăileanu schițează etapele, „momentele introducerii culturii apusene” la noi și, mai încolo, în capitolul imediat — urmărește diagrama curentului latinist începând cu Moldova secolului al XVII-lea, continuând cu Transilvania (sfârșitul secolului al XVII-lea) și de la acestea, înapoi, din nou în Muntenia și Moldova, unde latinismul a înregistrat manifestări sensibil diferențiate. Cu această ocazie, Ibrăileanu condamnă exagerările și, în strictă legătură cu curentul latinist, dezvoltă prezența pozitivă, dar și unele exagerări, nocive pentru cultura română, ale curentului francez. Se poate face o comparație între atitudinea veche și cea nouă, manifestată, de data aceasta, în poezie?

Mai mult sau mai puțin. Lucrurile nu s-au schimbat esențialul dar au apărut aspecte noi înțelesuale și o teribilă, aproape impredictibilă și, în orice caz, greu definibilă diversificare literară, nu atât pe genuri, cât pe scoli, mișcări și curente a căror atmosferă s-a difuzat mai rapid în Europa decenului al treilea al secolului nostru. Așadar, în timp ce expresionismul german amurgea, futurismul, impresionismul și dadaismul se manifestau din plin și se pregăteau să se reverse în suprealismul lui Breton. Nu mai trăziu de 1924, și cu doi ani mai devreme, Ibrăileanu rămânea adeptul declarat al poeziei clasice, care să exprime realități naționale „ale noastre”, și nu „senzații”, deoarece acestea nu pot avea — tale quale! — un caracter național. Există însă o afectivitate națională; fiecare popor este deopotrivă unei psihologii deosebite, o idee logică, de un adevăr peren, la care criticul nu vrea să renunțe și nu renunță atât de ușor.

Dar, în condițiile unui progres intempestiv ca acela al secolului nostru, fapt sesizat de Ibrăileanu încă din 1928 (v. art. „Modă și originalitate” — „Viața românească”, ian. 1928), specificul național, care nu va dispărea niciodată, „se împuținează” obligatoriu. Dînd acest răspuns eufemistic, căruia, azi, îi putem găsi o ușoară tentă umoristică, Ibrăileanu se înscrie, de fapt, în cercul unor polemici, mai precis în contra sincronismului, deja cu mulți adepți, al lui E. Lovinescu.

Dar azi, după atâtea decenii, cînd am „văzut” cu proprii noștri ochi, că atât sincronismul cât și teoria specificului național, sînt legi deopotrivă de dialectice și adevărate și care nu se exclud reciproc, nu cumva trebuie să mulțumim celor doi corifei fiindcă ne-au oferit, două cîmpuri opozite, care, îngroșate ideologic, nu au dreptul la viață separată, ci numai într-o echilibrată osmoză? Cînd sincronismul ne duce la exagerări, specificul național ne invită din nou la albia bunului simț, cînd ne-am coborît excesiv — cu ani în urmă — în îmbrățișarea singulară a acestuia (a specificului), am revenit la suprafață grație redescoperirii ideilor lovinescienice, a „cohabitării”, a transferurilor estetice. Ibrăileanu și Lovinescu ne-au oferit această balanță pentru a o folosi și, după atâtea avataruri, nu avem dreptul să mai respingem niciodată, în viitor, cupa întelepciunii.

Aceasta este, de fapt, și motivul pentru care estetica noastră contemporană preia cu grațitudine de rigoare miezul de inestimabilă valoare a teoriei specificului național a lui Ibrăileanu și, în confruntarea acesteia cu sincronismul lovinescian, refuză să se pună un teren vital, autentic, nesfîrșita frumusețe a negării negației. Idei, în fond, de înaltă ținută sociologică, anume că două regații dau o afirmație și, deci, un echilibru. Ceea ce, revenind la subiectul nostru, ne trimite la constatarea intelectual-optimistă că spiritul românesc respinge moda și, din acest punct de vedere, este, dacă nu superior, cel puțin egal altor națiuni literare contemporane care detroncăz, intronează ș.a.m.d. Dar nu este acesta un semn al maturizării unui nou spirit critic, socialist și, indirect, o replică de mare demnitate peste timp la marea carte a celebrului critic? Nu este un semn real al vitezei noastre de evoluție, în spre fundarea teoretică și practică a unui nou spirit critic, contemporan?

Căruia critica, estetica, sociologia literară de azi (cîtă este) au chemarea — credem — să-i dedice lucrări mai adînci. Și, înainte de toate, să-l definească.

CONSTANTIN CRIȘAN

documente

CERCETĂRI ALE LUI EMIL RACOVIȚĂ ÎN MOLDOVA

Marele savant român de renume mondial, Emil Racoviță, originar din județul Vaslui, a întreprins deseori numeroase acțiuni de cercetare a florei și faunei Moldovei, consemnînd rezultatele în diverse lucrări științifice.

Pasiunea pe care acest savant o punca în întreaga sa activitate a constituit motorul principal al cercetării de înaltă ținută științifică, ceea ce a finalizat rezultate de excepțională însemnătate în știința românească și universală. În scopul bunei reușite a cercetărilor întreprinse, Emil Racoviță antrena deseori, alături de membrii familiei sale, și alte persoane care-i puteau oferi un sprijin efectiv.

Publicăm mai jos textul unei scrisori pe care renumitul savant o adresa cărturarului G. T. Kirileanu în scopul obținerii unui sprijin pentru buna desfășurare a activității sale.

25 iunie, 1928

Stimate domnule Chirilleanu

Ai o așa de bine stabilită, și de meritată reputație de om îndatorit încît am să abuzez și eu de această oportunitate să însușire cu următoarea rugăminte:

De la 15 iulie și pînă la 20 septembrie mă „ascun” în casa părintească de la Șoronești (Jud. Vaslui) ca să mă pot redacta ceva, neseparat de nimeni și chiar nici de poșta zilnică. Pe lingă „redactare” mai fac și „cercetare” asupra fluturilor, ciupercilor și endogeeilor, adică gîzelor măruntelor ce locuiesc în pămînt. Un foarte bun teritoriu de „vînat” aceste lighioale necomestibile (excepție pentru o parte din ciuperci care nu sînt cele mai interesante) este codrul Dobrovăților, domeniu (...), la două ore cu trăsura de la Șoronești; cîteva prea scurte expediții m-au convins de bogăția acestei localități în cele cercetate de mine.

Dar ca să pot face treabă serioasă trebuie multă muncă de dimineață pînă în sară și o instalație rudimentară dar indispensabilă. Am acum „ajutoare”, cum să zice la noi în Moldova: trei băieți (20, 19 și 17 ani) zdraveni, care știu să alerge iute, să sape adînc cu hîrlțul și să poarte poveri în spinare; mai ajută și nevasta, încît sîntem cinci la treabă.

Aș dori să știu deci următoarele:

1. — E dispusă administrația domeniilor să-mi pule la dispoziție la finele lui iulie și începutul lui septembrie, pe maximum patru sau cinci zile în fiecare dată, două camere, una pentru mine și nevasta și alta pentru cei trei băieți (pentru ei, trei saltele pe podele e perfect deajuns).

2. — Putea-voi dispune de o rudimentară bucătărie, ca o servitoare a mea să ne facă mămăliga, borșul, ochiurile și friptura de pui zilnică după datina moldovenească?

NOTA BENE. — Pat pentru soție, masă de lemn pentru lucru și mîncare, scaune și un lavabou e, tot ce-mi trebuie, căci sîntem „exploratori” și mergem la Dobrovăț să „lucrăm” și nu să petrecem; ne ducem acolo să facem „murdării” cu țîrîină, apă, ciuperci, dihanii etc. și nu să asistăm în frac la sindrofii. Am refuza deci o ospitalitate prea princiară incompatibilă cu scopul nostru.

Administrația domeniului are camere libere la Dobrovăț și în sat e foarte greu să găsești gazdă pentru cinci inși.

Te rog deci să sondezi oficios pe cei în drept să hotărască dacă sînt dispuși să-mi acorde cele cerute mai sus, sau dacă vîd inconvenient, în acest caz aș căuta o altă soluție.

Dacă „sondarea” dă rezultate favorabile te rog să mă lămurești cui să adresez cererea oficială și directă.

Mulțumindu-ți anticipat și scuzîndu-mă că-ți pricinuiesc pierdere de vreme, te rog să mă crezi

al D-tale devotat
E. G. Racoviță

Considerăm, pentru a vedea prestigiul de care savantul Racoviță se bucura în rîndurile oamenilor de știință și cultură din patria noastră, precum și sprijinului lor, că este binevenită și publicarea în continuare a răspunsului cărturarului G. T. Kirileanu la rugămîntea savantului.

Mult Onorate Domnule Racoviță,

Am primit scrisoarea Dv. din 25 c. și sînt fericit că am ocazia să îndeplinesc un mic serviciu față de unul dintre marii noștri oameni de samă, pe care-i mai avem.

Am făcut „sondagile” necesare și m-am încredințat că se vor lua măsuri pentru ca să aveți toate înlesnirile în ceea ce privește șederea Dv. la Dobrovăț și cercetările științifice pe care le urmăriți acolo.

Pînă la 10 iulie vă voi scrie amănunțit ce măsuri s-au luat în această privință.

Al. Dv. devotat
G. T. Kirileanu

28 iunie, 1928

¹ Ambele scrisori se află în arhiva Muzeului de literatură a Moldovei din Iași.

² Toate sublinierile din textele scrisorilor aparțin autorilor.

D. VACARIU

Rememorări sociologice

IBRĂILEANU — SPECIFICUL NAȚIONAL ȘI IDEEA DE ECHILIBRU

teorii și ipoteze ideologice mai mult sau mai puțin opozite sau complementare. Printre acestea de pildă, „legislația” sincronismului datorată pontifului „Șburătorului”, — teorie estetică deopotrivă interesantă și valabilă — atîta timp cît nu este exagerată, îngroșată în esența ei practică, adică în forma ei de aplicare la peisajul literar de ieri, de azi, de mâine... O astfel de confruntare peste timp, ni se pare azi, în condițiile unei maturități și diversificări mereu mai adînci a culturii noastre socialiste, profund necesară și — am spune — extrem de utilă în peisajul amplu al dezvoltării specifice a ideologiei noastre spirituale, artistice, literare.

În cele ce urmează, ne-am gândit, deci, la abordarea sinceră, sine ira et studio, a acestei confruntări, pornind de la contribuția celor doi mari critici — în formularea celor două teorii: specificului național și sincronismul, de la statutul greutății lor specifice în structura vieții literare, de la eroarea aplicării uneia prin excluderea alteia, fapt care, privit sociologic, se mărturisește ca o dovadă de imaturitate ideologică.

Rememorînd o sumă de cercetări, nu ne propunem o descoperire ci, — o spunem dintru început, — o subliniere, prin fapte unanım cunoscute, a unei idei. A unei idei de echilibru, de cumpănare în care viața, activismul prolific, fără precedent al ideologiei noastre socialiste, principiile și indicațiile adînc orientative ale conducerii P.C.R., personal ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, ne-au învîțat să credem. Și mai ales, că trebuie să le aplicăm.

Deși tînră, cultura română înfățișă, în clipa apariției lui G. Ibrăileanu pe harta literaturii române, un tablou destul de bogat pentru o analiză critică, pentru un spirit critic, înzestrat cu exigențe moderne, așa cum a fost în fapt fondatorul „Vieții românești”. Așa cum ni-l împun portretul și, evident, concluzia formulată în recentul și pertinentul studiu al lui M. Drăgan din fruntea „Cămpanilor” apărute într-un moment fast, intelectualmente fast — centenarul marelui critic.

Dar cînd se naște mai temeinic spiritul critic și cînd specificul național devine un termen de ideologie estetică în cîmpul culturii noastre, acestor probleme le răspund în afară de „Spiritul critic...”, apărut — cum se știe — în 1909, mai multe studii ale criticului ieșean, publicate la „Viața românească” sau adunate în volum, înainte și după primul război mondial.

Cristalizată aproximativ o dată cu fundarea teoretică a poporanismului, teoria specificului național în artă, în literatură, datorată lui G. Ibrăileanu, în trecut prezentată în nedreapta vecinătate și chiar ca o sumă de principii colaterale curentului menționat, este, în fond, un marabil pas înainte spre formularea modern-științifică a acestei noțiuni. Noțiunea care cohabitează în timp și are dreptul la eternitate, evident, cel puțin la fel de mult ca și teoria sincronismului lovinescian. Orice exagerare pe această temă este o erezie; cei care, mai de mult sau acum, încearcă o excludere a unei idei prin alta și, implicit, o detronare a unui nume prin altul, mai „modern”, dovedesc o atitudine, repect, imatură, un amatorism inconcșlac ușor.

Dar, lăsînd paranteza, să amintim că, încă sub numele de Cezar Vraja, cu care Ibrăileanu semna primele sale articole, istoricul literar ieșean a insistat asupra „caracterului național” al poeziei populare pe care, de altfel, o va recomanda mereu ca punct de plecare pentru reprezentanții poeziei culte. Recomandarea avea, desigur, la bază ideea de mare valoare, și astăzi, în esență valabilă, că adevărata literatură trebuie să aibă un caracter popular. Sînt opinii exprimate de Ibrăileanu încă din 1894. În articolul: „Literatura pentru popor” în care criticul — pe atunci încă foarte tînră — propunea ca aceasta (literatura) să răspundă unei funcții, unei valori educative.

viață, e națională adesea numai într-un atît intrucit sufletul unui individ poartă pecetea poporului din care face parte” (idem).

Evident, Ibrăileanu continuă aceste disocieri, exemplificînd, evaluînd la greutăți variate, diversele genuri literare care conțin sau prezintă prin ele însele trăsături specifice naționale. Este demn să cităm și pasajul referitor la proză și mai explicit, poate decît cele de pînă acum: „Așadar, dacă poezia, cînd e foarte națională, e expresia sufletului unui popor, — proza, cînd e talentată e și expresia sufletului unui popor și oglinda vieții acestui popor. E, încă o dată, mai bogată în realități naționale (subl. n.), subiective și obiective” (idem, p. 38).

O dovadă complementară că fondul istoric-social, politic și psihologic al operei de artă îmbracă forme, de asemenea, specifice, ele însele de mare importanță în reconstituirea epocii, este că — și de aceea folosim tot un exemplu al lui Ibrăileanu — proza, „romanele”, de pildă, ale lui Bolintineanu nu sînt comparabile prozelor sau teatrului lui Aleksandri, din punct de vedere al conținutului lor.

E adevărat, și forțele lor creative sînt diferite, dar influența prea mare a romantismului francez „de mina a cincea” (G. I.) la Bolintineanu, atînge — așa spune — eposul original al romanelor sale și lasă indirect în penumbră, orice specificitate națională. Romanele lui ar putea fi comparate din acest punct de vedere cu, de pildă, „Paul et Virginie”, sau chiar cu siropusul „Graziella” al lui Lamartine, ca vocie pe vremea lui Bolintineanu. Oricît s-ar strădui un cercetător să caute valențele specifice ale națiunii franceze, imagini caracteristice sufletului galic, în romanele de acest soi, nu va reuși, evident, deoarece ele seamănă perfect — mutatis mutandis — cu „Daphnis și Chloe” sau „Tristan și Izolda”, adică înfățișează un epos și o eferescență lirică și erotică similare, asupra cărora nici factorul psihologic-național, nici cel istoric-geografic nu au operat deosebirii esențiale care să le confere ceea ce numim originalitate. De altfel, a propoz de acest cuvînt, Ibrăileanu substanțiază noțiunea de originalitate și de scriitor original, ceva din ponderea națională, din caracterul specific național, care trebuie să stea la baza operei de artă. Că așa stau lucrurile la Ibrăileanu, o dovedește, printre altele, și articolul excesiv de patern, de o exagerare, am zice, de castă poporanistă și nu fals intențională sau neștiințifică, dedicat lui Spiridon Popescu, autorul lui „Moș Gheorghie la expoziție” și al „Rătăcirii din Stoborani”. Două nuvele-povestiri, realiste, care înseamnă în viziunea lui Ibrăileanu o echivalență practică fără egal a ideilor poporaniste.

După însușirea tuturor meritelor prozatorului, criticul conchide: „Aceasta este originalitatea d-lui Popescu” (apud: Al. Piru „Opera lui Ibrăileanu” ESPLA, Buc., 1959, p. 37).

Adevărul este însă că Spiridon Popescu a dat o tentă realistă celor două povestiri ale sale, nu fiindcă a avut în minte sic et simpliciter o rețetă poporanistă, cum se înșela puțin Ibrăileanu, ci pentru că a înfățișat, pur și simplu, țărănul român și lumea lui așa cum le-a cunoscut într-o epocă zbuciumată de episoade triste, fulminante (sîntem în plină răscoală 1907).

Tot așa, Ibrăileanu considera cu o nestă bunăvoință dar nu fără oarecare patimă, că scriitorii ca O. Goga, Mihail Sadoveanu, Șt. O. Iosif, A. Vlahuță și chiar Panait Cerna sînt neași poporanisti. Ceea ce rămîne adevărat încă în bio-bibliografia scriitorilor pomeniți, este că ei au datorat — în măsură variabilă — o bună parte din publicitatea lor, paternel reviste mecenale „Viața românească” și modestului ei neobosit îndrumător, Ibrăileanu. În plus, opera acestora reflectă, de asemenea, diferențiat, realități românești care, transferate artei, conțin numeroase trăsături specifice naționale.

Prin intermediul multor articole publicate în revista aceasta, Ibrăileanu va continua să laude „geniul necunoscut” — poezia populară — și să îndemne la

EXEMPLUL LUI I. C. FRIMU

Se împlinesc o sută de ani de la nașterea lui Ioan C. Frimu, al cărui nume s-a înscris la loc de cinste în istoria mișcării muncitorești din țara noastră. Lumina zilei a văzut-o pe mealeaguri moldovenești, la Bîrzești, în ținutul Vasluiului. Se trăgea dintr-un neam vechi, răzășesc și mediul în care și-a petrecut copilăria a pus o amprentă puternică asupra personalității sale: bun simț, omenie, chibzuială, seriozitate și etatornicie, — trăsături care, de-a lungul anilor, s-au îmbogățit cu experiența luptei revoluționare de militant proletar.

Și-a început de timpuriu, la 12 ani, viața de muncă, trudind din greu pentru a-și câștiga existența. Lucrează la Iași și Vaslui. În Iași face cunoștință cu mișcarea socialistă, dovădindu-se un cititor pasionat și pătrunzător al literaturii socialiste, făcându-se cunoscut ca unul care înțelege și tâlmăcește în grai popular, celor din jur, articolele și broșurile citite. După stagiul militar vine la București, se angajează la o fabrică de țimplărie și se încadrează în mișcarea muncitorească din capitală.

În țară aveau loc însemnate transformări social-economice. Industria și relațiile de producție care se dezvoltă conștient aveau drept corolar, o dată cu intensificarea exploatarea și creșterea numerică a clasei muncitoare. În acest mediu se răspîndeau ideile socialiste, muncitorii ce luau cunoștință de ele se ridicau la luptă pentru drepturile lor.

Pentru I.C. Frimu, mișcarea muncitorească a devenit un țel căruia i-a închinat toate puterile sale. Crearea în România, în 1893, pentru prima dată, a unui partid propriu al muncitorilor, a reprezentat pentru proletariatul român, pentru viața politică a țării, o dată deosebită. I.C. Frimu, neobosit și entuziast, desfășura o intensă activitate, militând pentru răspîndirea largă a ideilor socialiste. În același timp se instruia, compara cele citite cu experiența de viață, își pune în treabă și căuta răspunsuri la numeroasele probleme pe care le ridică practica zilnică. Atunci când așa-numiții „genețoni” au părăsit, în 1899, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, antrenând prin aceasta lichidarea partidului, Frimu s-a aflat printre acei care puteau prelua ștafeta pentru a duce mișcarea mai departe.

Parte înaintată a proletariatului, militanții revoluționari ca I.C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, M. Gh. Bujor, Al. Constantinescu și alții au desfășurat o amplă activitate pentru refacerea mișcării muncitorești din România. Clubul din București, în fruntea căruia se află acum — în pragul secolului XX — I.C. Frimu, devine, practic, un centru al mișcării muncitorești din România, care se îngrijește de păstrarea forțelor rămase, menținând nestinsă conștiința conținutului luptei. Frimu, care își începuse activitatea publicistică încă din 1892, este prezent acum cu articole care vădesc un bun minutor al condeiului.

În acești ani, el arată o forță de muncă impresionantă și calități deosebite de organizator, dublate de o vie perspicacitate politică. Cutreieră fără răgaz cartierele capitalei, întreține corespondență cu socialiștii din alte centre, face o intensă propagandă. Lipsit de mijloace materiale care să asigure desfășurarea muncii politice, Frimu se angajează ca asier-secretar la societatea de ajutor reciproc „Munca”, unde adăpostește și „zestrea” partidului — biblioteca și drapelul — salvate cu multă greutate.

Cugetînd la premisele și sarcinile dezvoltării mișcării, el ajunge la concluzia că obiectivele esențiale care puteau face ca proletariatul să-și îndeplinească în societate rolul ce i se cuvenea erau organizarea profesională pe principiul luptei de clasă și refacerea partidului politic al muncitorilor. Este cunoscută contribuția lui I.C. Frimu la reorganizarea sindicatelor, începînd cu cel al țimplărilor din București — constituit sub președenția sa, la cercul „România muncitoare” — în februarie 1905. Larga și rapidă răspîndire a organizării sindicatelor, creșterea conștiinței și combativității muncitorilor, impuneau crearea unor organe de conducere. La conferințele sindicatelor și cercurilor socialiste, I. C. Frimu participă activ și însuflă și altora dinamismul și entuziasmul său. În timpul și după răzcoalele țărănești din 1907, I. C. Frimu condamnă atrocitățile sîngeroase ale statului burghez-moșieresc, demască disensiunile menite să abată atenția opiniei publice de la adevăratele cauze ale răzcoalelor și avertizează împotriva măsurilor prin care autoritățile tîdeau să folosească reprimarea țărănilor pentru a intimida și teroriza pe muncitori.

După ani de muncă supraomenească, de mare tensiune, Frimu are mulțumirea de a deschide, la 31 ianuarie 1910, congresul de reconstituire a partidului muncitoresc, „continuarea vechei mișcări sau mai bine zis a vechei idei socialiste”. Reconstituirea Partidului Social-Democrat i-a dat noi forțe lui Frimu. Își continuă activitatea cu aceeași nestăvilită energie. Începînd din 1911 candidează de cîteva ori în alegerile parlamentare, declarînd mai tîrziu: „Candidaturile noastre n-au fost fixate în vederea reușitei, nimeni n-avea naivitatea s-o creadă, dar au fost candidaturi de propagandă, de educație cetățenească și de democrație”, căci el socotea că partidul muncitorilor avea o dublă sarcină: „să fie și avangarda democrației și apărătorul proletariatului”.

În calitate de secretar al Partidului Social-Democrat, Frimu intră în legătură cu mișcarea muncitorească internațională. Nu s-au păstrat prea multe documente, dar cele rămase atestă acest lucru. În arhivele jandarmeriei din Odesa, de pildă, a fost găsită traducerea în limba rusă a unei scrisori adresate de Lenin lui I.C. Frimu, solicitîndu-l să intervină în sprijinul a doi emigranți politici ruși, arestați de autoritățile românești.

Izbucnirea primului război mondial imperialist a pus probleme de importanță vitală în fața poporului român, a mișcării socialiste și muncitorești. I.C. Frimu participă activ la organizarea și desfășurarea numeroaselor acțiuni care au antrenat mase mari de muncitori împotriva războiului. Intrarea României în război, înfrîngerile suferite, retragerea în Moldova au adus mari suferințe populației țării. Frimu a rămas în București ocupat încercînd — ca și altădată — să păstreze continuitatea mișcării, în ciuda interzicerii ei legale. Sub ocupație, este supus la o strictă supraveghere, la șicane și persecuții. În toamna anului 1918 reușete să plece în Moldova neocupată. Aici merge la Iași, Galați, Pașcani, Roman. Arhivele poliției secrete ne oferă un exemplu de urmărire neîntreruptă a lui Frimu în timpul șederii acestuia la Iași. Rapoartele agenților se succed, cu indicarea celor mai neînsemnate amănunte. La Roman este arestat, brutalizat și umilit. După 22 zile de arest arbitrar este

după, la începutul lunii decembrie, la București. Capitala cunoștea în acele zile o efervescență revoluționară nemăintînită pînă atunci. La 13 decembrie, autoritățile au întreprins, după cum se știe, un criminal atac împotriva muncitorilor. Fruntașii mișcării socialiste, printre care și I.C. Frimu, au fost arestați și supuși unui tratament neomenos. În urma schingiuirilor, organismul lui Frimu, șubrezit de privațiunile războiului și de regimul inchiuzional de la Roman, nu mai rezistă tifosului contractat în închisoare, și omul se stinge în seara zilei de 6/19 februarie 1919, cu gîndul mereu la idealurile cărora le-a închinat viața, așa cum mărturisește mesajul trimis din închisoare, cu cîteva ore înainte de moarte.

Încetarea lui din viață a impresionat profund pe muncitori și întreaga opinie publică. Nicolae Iorga scria despre Frimu că a fost un „om statornic în vederile sale, camarad credincios al celor care au luptat alături de dînsul, om de treabă”, care „merita stima adversarilor”. Constantin Dobrogeanu-Gherea, care l-a cunoscut îndeaproape și l-a apreciat mult, declara într-un articol: „De cîte ori, departe de țară, mă gîndeam la mișcarea socialistă din România, de atîtea ori îmi apărea în fața ochilor Frimu... Și de cîte ori mă gîndeam la Frimu (...), de atîtea ori vedeam mișcarea socialistă din țară...”. Toate mărturiile contemporanilor săi îl prezintă pe Frimu ca pe o personalitate lăminoașă a mișcării noastre muncitorești din primele două decenii ale secolului.

Exemplul său ne învață modestia, setea de cunoaștere, neîncetata căutare, devotamentul pentru cauza clasei muncitoare și a progresului.

Idealurile în care Frimu a crezut neclintit și cărora le-a închinat viața pînă la ultima suflare au devenit astăzi realitate prin strădania poporului angajat ferm pe calea deschisă de socialism.

DAN BARAN

ROMANTISMUL ȘI FOLCLORUL

(Urmare din pag. a 8-a)

țerea, ca mișcare literară, a lipsit din dezvoltarea literaturii române, aceasta n-a pierdut niciodată contactul cu sursele populare și cînd a ajuns să dea creații artistice originale de o valoare înaltă, literatura română a păstrat un caracter popular. Este prima caracteristică izbitoare în evoluția ei de-a lungul secolului al XIX-lea și al XX-lea.

Faptul că literatura română, de la originile ei și pînă în contemporaneitate, a fost permanent regenerată și dinamizată de creația populară, este un adevăr unanim recunoscut, axiomatic. Titu Maiorescu sublinia: „Astăzi pot constata că partea lirică a vieții poporului a fost cea mai roditoare în dezvoltarea ulterioară a literaturii noastre culte, îndeosebi pentru Eminescu și, prin mijlocirea lui, pentru urmașii săi”. Tot astfel, G. Ibrăileanu releva că „în meritele poeziei culte, partea celei populare e imensă, pentru că poezia cultă nu e altceva decît evoluția poeziei populare”. Desigur, mărturiile în această direcție sînt extrem de numeroase, datorate nu numai criticilor și istoricilor literari, ci și scriitorilor înșiși. De pildă, Ion Pillat recunoștea că „poezia populară e o tradiție și un izvor de reînviere. Fiecare generație de la Alecu Russo și Alecsandri, de la Eminescu și Creangă, de la Coșbuc și Vlahuță, de la Goga și Iosif pînă la generația de azi, a deslușit din comora tot pierdută și mereu regăsită a versului popular o nouă îndrumare și un sens nou poeziei românești”. Chiar și în perioada interbelică, în care poezia noastră se ridică la nivelul poeziei europene, sub înfrîurirea noilor orientări moderne, acțiunea fertilizatoare a folclorului nu subcombă, ci, dimpotrivă, află căi mult mai subtile și mai profunde de pătrundere în substanța organică a liricii și, în general, a literaturii române din această perioadă. În 1936, cercetînd „zăcămintele folclorice în poezia noastră contemporană”, Al. Dima demonstra că avem „o poezie sincronizată european, dar căreia nu-i lipsește — în același timp — boarea peisajului local, a climei noastre sufletești, a clocotului de viață românească ce și-a găsit fireasca expresie în variatele forme ale credințelor, obiceiurilor și literaturii noastre populare”.

Răsfrîngerea folclorului asupra literaturii române culte, începînd cu Dosoftei și Ioan Neculce, nu devine o acțiune conștientă și organizată decît spre sfîrșitul primei jumătăți a veacului al XIX-lea, după 1830, în epoca de pregătire și înfăptuire a revoluției de la 1848. Este epoca de afirmare a idealurilor de dreptate și libertate socială, de unitate și independență națională. Sentimentul patriotic al afirmării naționale, manifestat în literatură în primul rînd prin cunoscutul program al revistei „Dacia literară”, din 1840, a lui Mihail Kogălniceanu, fundamentarea științei noastre istorice, îndeosebi prin lucrările lui Nicolae Bălcescu, interesul tot mai accentuat și mai sincer față de soarta țărânimii, care se confunda cu însuși poporul român, năzuința de a crea o literatură originală care să reflecte realitățile naționale, au constituit cauzele principale care au determinat orientarea scriitorilor epocii spre creația populară.

Mulți dintre scriitorii reprezentativi ai acestei epoci, formați din punct de vedere

I. C. FRIMU ÎN VIZIUNEA CONTEMPORANILOR SĂI

„Nalt, cu statură puternică cu trăsăturile feței săpate adinc, viguroase și expresive, originea moldovenească a tovarășului Frimu se vede cale de o poștă. E destul să-l auzi o dată vorbind de la tribună. Sfătos ca un moșneag, glumeț ca un unchiaș iubitor de snoave, liniștit în momentele cele mai agitate, îndrăzneț cînd trebuie, camaradul Frimu pare, între muncitorii lui din partid și din sindicate un bun înconjurat de copii și nepoți.

N-aș putea să concep mișcarea socialistă românească fără dînsul...”

Căci mai înainte de toate, ceea ce e de admirat în sufletul și inteligența acestui muncitor e judecata lui limpede și cumpănită și dragostea admirabilă, sălbatică pe care o poartă mișcării socialiste. Nimic nu-l descurajează, nimic nu-l înfrînge. Nu l-am văzut niciodată dezamăgit și învins, nici chiar în închisoare”.

N. D. COCEA

(„Facla” din 12 februarie 1911)

„De cîte ori, departe de țară, mă gîndeam la mișcarea socialistă din România, de atîtea ori îmi apărea înaintea ochilor Frimu. Și de cîte ori mă gîndeam la Frimu — și mă gîndeam atît de des, ne lega doar nu numai solidaritatea socialistă, dar și o prietenie caldă de 20 de ani — de atîtea ori vedeam mișcarea socialistă din țară.

Atît de mult s-a identificat Frimu cu mișcarea socialistă de la noi că nu te poți gîndi la unul, fără ca înaintea ochiului sufletesc să nu apară cealaltă...”

Calitățile sufletești puțin comune ale lui Frimu, au făcut din Frimu un mare socialist. Iar faptul că el era lucrător, un lucrător ce vorbea lucrătorilor, un lucrător care pricepea și simțea așa de bine psihologia maselor populare, acest fapt se înțelege a contribuit mai mult ca influența lui asupra maselor muncitoare să fi fost așa de mare”

C. DOBROGEANU-GHEREA

(„Socialismul” din 19 februarie 1920).

„O strînsă prietenie ne-a legat...”

Se poate spune că Frimu a fost unul din principalii factori care au întemeiat actuala mișcare sindicală și socială.

În noua mișcare socialistă, Frimu a jucat un rol preponderent prin ascendența de care se bucura în fața tovarășilor săi, prin judecata lui dreaptă, prin spiritul său cumpănit, prin ideile lui.”

IOSIF NADEJDE-ARMAȘU

(„Izbînda” din 9 februarie 1919)

„Pomenirea omului de înaltă corectitudine și de superioară disciplină morală care a fost Frimu, mort în temniță unde era ținut fără drept, a fost făcută ieri, duminică, de socialiștii din București cu o ordine și o pietate care-i onorează. Ea arată cîtă dreptate avem să ne încredem în bunul simț și iubirea de țară a muncitorului român, socialist ori ba”.

(„Iașul socialist”, 29 februarie 1920)

N. IORGA

Vedere panoramică a capitalei daneze.

Pagini de jurnal (I)

COPENHAGA

Sosim la 12.30 la Copenhaga, după o călătorie — de la Berlin — de 45 de minute, cu avionul pe un timp bun, deasupra unei mări de un albastru putred. De îndată ce părăsim pentru moment — marea, observăm fermele și locurile din jurul lor strînse între liniile perfecte trase ale unor dreptunghiuri. Aterizăm pe Kastrop. Am impresia că intrăm în mare, apoi apare o limbă de pământ și, aici, pe o lungă pistă se așează imensa pasăre cu care am venit. Aeroportul (765 ha) nu are nimic extraordinar privit din exterior: un lanț de cuburi din fier și sticlă — întins pe aproape un kilometru. Avionul oprește la 20 de metri de o intrare special destinată. Dispare comedia cu autobuzul care, la București și Berlin, ne duce (50 de metri!) de la avion spre sala de așteptare sau invers. Intrăm direct în aeroport și, fără ghid, ajungem fără dificultăți unde trebuie. Formalitățile durează mai puțin de 30 de secunde. Nici un fel de protocol. Tinere grațioase, îmbrăcate în costume bleumarin, aleargă pe trotinete pe culoarele aeroportului. Trotineta este, aici, mijlocul cel mai eficient și mai liniștit de transport. Totul pare amuzant, la început, ca un joc de copii. Ochiul se obișnuiește însă repede și urmărirea plină de curiozitate zburul fetelor gracile.

De la aeroport spre centrul orașului, drumul trece prin apropierea mării, printre locuri cu o iarbă grasă, de un verde închis. Se circula cu o viteză nebucască. Toți oamenii aceștia de la volane sînt grăbiți, toți aleargă undeva și această impresie că nimeni nu vrea să piardă o singură secundă am avut-o tot timpul în Danemarca. Nu observ nici un agent de circulație. Stopurile funcționează cu o precizie matematică.

O plimbare, după-amiază, prin centrul orașului. Recunosc clădirile masive, cenușii pe care sînt prînse puternice firme luminoase. Noaptea trebuie să fie, aici, un mare spectacol de lumini. Nu m-am înșelat. Stau pe o bancă, rămasă — prin ce minune? — liberă, în fața primăriei, și urmăresc jocul de lumini de pe clădirile inconjurătoare. Cele 8—10 benzii sînt pline pînă la refuz. Mă simt extraordinar de singur în această lume grăbită. Mă uit în jur și observ că sînt și alții care nu se grăbesc. Merg pe strada comercială cea mai importantă din Copenhaga, Strøget, care leagă piața primăriei de piața Gongens Kytory. Fiecare vitrină este un mic spectacol. O plăcere să privești. Magazinele sînt de la ora 5 închise. Au rămas cofetării și restaurantele. Oamenii servesc, instalați pe trotuar în confortabile scaune de paie, cafea, ceai sau bere, nelipsita bere Tuborg ori Carlsberg. Străbat o piațetă încorjorată de grădini suspendate. Flori, multe flori, la toate ferestrele. Un grup de elevi-marinari dau un spectacol gratuit. În rînd indian, cîntă și se bucură într-un chip ce le este propriu. Cel din frunte, poartă o mare focă din plastic. Oamenii se opresc o clipă, se amuză și pornesc mai departe.

Mai departe dăm peste o colonie de hippy. Sînt — cei mai mulți — străini, veniți la Copenhaga, unde nimeni nu-i deranjează cu nimic. Cineva îmi spune că aici este locul de întâlnire al tinerilor migratori care au străbătut toată Europa pentru a veni în primăvara Scandinaviei. Unii fac un simplu popas. Vor să ajungă în Suedia sau Norvegia. Copenhaga este o vamă a nordului. Față de acum doi ani, mi se pare o scădere și a numărului și a importanței hippy-lor în viața morală a orașului. Poate mă înșel. Inși n-am mai văzut acele desene fantastice pe trotuar și nici circurile mari de tineri ce afișau cu ostentație o mizerie neagră. Cei mai mulți sînt tineri, extraordinar de tineri, 15—16 ani. Fetele sînt clorice și-și aranjează cu o urmă de cochetărie pletele abundente și murdare. Unele poartă rochii lungi, însă mini rămîne și în această lume întoarsă la o viață elementară stilul dominant. Citesc, aproape de hippy și, în genere, de remuțumirile tineretului contestatar, un articol al scriitorului Villy Sorensen (în Revue Danoise, 34/1969). El încearcă să explice cauzele neîncrederii tinerilor în generațiile anterioare. O formulă de sursă marcusiană vine adeseori în discuție: „toleranța represivă”. Societatea de consum ar avea, adică, față de noua generație o toleranță ipocrită: ea dă tinerilor dreptul de a exprima nemulțumirea lor în cuvinte și de a rămîne la cuvinte. Ce spune Sorensen? Cei ce dețin puterea să nu uite de tinerețea altora și, de asemenea, să nu uite tinerețea proprie.

Întrebarea este dacă cei ce au puterea în mîini nu uită acest ideal, iar cei tineri de tot citeș și, dacă citeș, pun vreun preț pe sfaturile celor dinaintea lor? Trebuie să revin altă dată, pe larg asupra tinerilor. E cuvîntul ce se află pe buzele întregii Europe.

M-am instalat la Egmont-hotel, un cămin, în timpul cursurilor universitare, pentru studenți. Acum — vara — este la dispoziția turiștilor. Personalul hotelului, de la portar la chelner, este format din studenți. Aici munca este valoarea cea mai de preț. Nimeni nu se rușinează să muncească orice, pentru că nu există prejudecata muncilor demne și nedemne. Citesc, într-o revistă, aproape de acest aspect, o prezentare a unui înalt personaj politic. Ajungînd la familie, autorul articolului nu uită să amintească faptul că soția înaltului demnitar a învățat și a practicat o meserie serioasă: coafura. A fost, deci, coafeză. Relatarea este făcută fără nici o urmă de ironie. Un copenahgez îmi povestește că un ministru pe care îl cunoaște bine își trimite copiii, vara, după ce școlile s-au închis, să lucreze, indiferent unde. Un asistent de la universitatea din Copenhaga, care a vizitat de mai multe ori România, îmi telefonează la hotel anunțîndu-mă că nu poate veni la întâlnirea stabilită întrucît chestiuni importante de serviciu îl împiedică să plece. — Ce serviciu?, întreb eu, nedumerit.

Explicația vine imediat: asistentul lucrează în timpul vacanței într-o uzină.

O vizită la dl. Richard Wagner Hansen, directorul serviciului cultural din Ministerul de externe. Un om între două vârste, înalt, fizionomie tipic nordică, părul blond, ochelari cu ramă groasă. Cunoaște bine România. A stat, la noi, 2 ani și jumătate ca însărcinat cu afaceri. Are o mare simpatie pentru poporul nostru și mi mărturisește că, acasă, are o colecție frumoasă de cărți românești (între ele ediții vechi, ediții princeps). Dl. Hansen are o pregătire solidă de filolog și în conversație este scriitor. O ironie cordială, proprie, îmi dau seama, omului din zona septentrionului. Discuțăm despre noua generație. Gazda mea îmi explică pe larg, cu lux de amănunte, fenomenul contestatar. Mă încredințez că sînt și tineri care nu simt atracție față de mișcarea hippy. De pildă — cei doi băieți ai lui — nu manifestă intenția de a îmbrăca zdrențele și de a face — cum fac alții — o lună-două de mizerie. Faptul este incontestabil. Magazinele, instituțiile sînt pline de tineri care lucrează în chip conștiincios. Pe stradă, observi la tot pasul oameni tineri, chiar foarte tineri împingînd cu sirgînță cărucioare în care se află copii blonzi și grași.

La ministerul culturii, sînt primit de dl. Harder Rosmussen. O discuție agreabilă — în prezența altui funcționar — dl. Ole Wild Pedersen. Subiectul conversației: povestirile lui Andersen. Mai sînt citite, azi, într-o epocă de concurență sălbatică a televiziunii și a filmului? Îi încredințez că fetița mea le știe pe dinafară. E, totuși, sceptic. Copiii vor povestiri moderne, televiziunea este un mare concurent... Mă sfătuieste, dacă ajung la Odense, să nu cumva să ocolesc casa lui Andersen. N-am s-o ocolesc.

Există un frumos cult, în Danemarca, pentru acest mare scriitor. Dar nu numai pentru el. La Ministerul de Externe mi se arată o hartă culturală a Danemarcei. Sînt notate numele personalităților și localitățile unde s-au născut sau au trăit. Interesant. Danezii sînt o mare mîndrie că țara lor a dat lumii oameni eminenți în toate domeniile. În același minister observ un fel de grafic al circulației valurilor daneze în lume, în decursul istoriei.

Aprupo de stîmă față de valori: dintr-o monografie despre Soren Kirkegaard, scrisă de Frithiof Brandt de la Academia regală de științe și literă — rețin amănuntul că, la Gibejerg Hoved, o localitate situată la nord de Copenhaga, a fost ridicată în 1935 o piatră comemorativă, pentru a omagia un moment din viața lui Kirkegaard. Cu o sută de ani în urmă, într-un moment de criză spirituală, tînărul Kirkegaard se retrăsese aici pentru a-și regăsi liniștea. Pe piatră au fost gravate următoarele cuvinte scoase din jurnala filozofului: „Ce este adevărul dacă nu a trăi pentru o idee?”

O dimineață clară, nordică, soare anemic. Pareurile sînt la această oră goale. Pe Oster Allé tîrîri pe biciclete se grăbesc spre locurile de muncă. În autobuzele bine întreținute, cu șoferi eleganți și amabili, călătorește mai ales oamenii în vîrstă. Multe femei bătrîne, cu brațele pline de bijuterii. Se deschid magazinele. Coșuri încăpătoare cu mărfuri cu preț redus sînt așezate pe stradă. Oamenii vin, le răscolesc și pleacă. Rareori cite unul cumpără. Se observă, aici, o artă rafinată a reclamei. Peste tot, o publicitate ce te apucă de ochi, te obligă să privești și să încerci. Vitrinele sînt aranjate în chip ingenios. Pe mari bänderole de hirtie cuvîntul miraculos: Udsalg (preț redus). Negustorii danezi știu să facă comerț.

O vizită în portul central din Copenhaga. La intrare două coloane puternice — pe care sînt așezate statuile celor doi zei tutelari: Mercur și Neptun. Ceva mai încolo — Mica Sirenă, simbozul acestei țări mici, situată în zona de interferență dintre două mari civilizații și culturi (engleză și germană). Danezii au știut să-și apere independența și personalitatea. Au acceptat, au asimilat tot ceea ce este util, dar au conservat tradițiile lor.

Ce i-ar putea caracteriza? Poate că extraordinarul lor simț practic, prețuirea pe care o au față de valoarea muncii, o modestie activă, rodnică, gospodărească. Pămîntul este sărac dar danezii au reușit să facă din el o imensă grădiniță brădată de puternice construcții industriale. Tehnică și flori, peste tot flori, în cele mai nefirești locuri.

Mai este ceva: o poezie a tragicului și un simț neobișnuit al fantasticului vizibile în toată arta daneză.

Merg într-un cartier mărginaș. Casele sînt modeste. Trebuie să fi fost, aici, cu opt-rouă decenii în urmă o colonie muncitorească. Pereții de cărămidă învechită, afumată. Însă oriunde este un loc liber, flori — albe și mov, într-o combinație de neuitat.

Revin la Mica Sirenă — o statuie discretă, așezată într-un mic golf, nu departe de portul central. Nu are nimic deosebit. Valoarea ei stă în modestie. Danezii vin adesea în pelerinaj. Fixată pe un bloc de piatră, cu fața întoarsă spre mare, tristă și sentimentală, Mica Sirenă a devenit simbolul unei națiuni. Cînd — cu cîțiva ani în urmă — cineva, făcînd o glumă proastă, a furat capul micii sirene, toată Danemarca a intrat în stare de alertă. A trebuit ca, în cel mai scurt timp, un sculptor să reconstituie capul micii viețuitoare marine pentru ca spiritele să se liniștească. Turistii se fotografiază lingă statuie, o întreagă industrie a ilustrațiilor popularizează figura delicatei sirene a nordului.

Trebuie să vă spun ceva despre fetele daneze. În restaurant, pe stradă, în magazine, peste tot, dai peste aceste fete blonde, atletice, cu priviri enigmatice, zimbitoare. Imbrăcate decent, cu părul lung strîns în coamă de cal sau lăsat să curgă pe pieptul lor puternic, ele dau o impresie de sănătate și de explozivă tinerețe. Prezența tineretului în societatea daneză este masivă. Poate este o impresie superficială, dar — înțîlnindu-i peste tot — ai sentimentul că nordul este o cucerire a tinerilor.

EUGEN SIMION

„MALTA MINTOFFIANĂ”

19 iunie și 21 septembrie 1971, două date diferite, dar totuși cu semnificații comune pentru istoria zbuciumată a Maltei. La 18 iunie, alegerile parlamentare sînt cîștigate de partidul laburist, iar liderul acestuia, Dominic Mintoff care devine prim-ministru declară: „Malta mai întii și înainte de orice”. La 21 septembrie, mica insulă-stat Malta, cu o populație de numai 320 000 de locuitori, a sărbătorit, în condiții deosebite în acest an, șapte ani de la proclamarea independenței. Spuneam în condiții deosebite, deoarece programul partidului laburist victorios în confruntarea electorală, prin aplicarea lui va da Maltei adevărata independență după 160 de ani de dominație a coroanei britanice.

Martor nemijlocit al unor evenimente contemporane și învînd din experiența pe care o oferă evoluția firească a procesului ireversibil de decolonizare, un comentator al cotidianului britanic „Times” constată în iunie trecut: „Conducătorii micilor țări neutraliste nu mai vor să se vîndă marilor puteri și este puțin probabil ca Mintoff să constituie o excepție”. Evenimentele imediat următoare aveau să confirme în întregime previziunile observatorului de la Londra.

Consecvent programului său electoral, premierul Dominic Mintoff a început punerea în aplicare a punctelor cheie prevăzute de acesta și anume: promovarea unei politici independente, extinderea relațiilor comerciale și economice cu toate țările, revizuirea acordurilor impuse de Anglia, care afectau suveranitatea țării. În acest scop, guvernul maltez a cerut expres guvernului englez revizuirea întregului complex de acorduri, a interzis navelor flotei a șasea americane să mai ancoroze în rada porturilor malteze fără o autorizație prealabilă a guvernului din La Valletta.

Desigur, lupta poporului maltez împotriva dominației străine n-a fost ușoară. Iradiată de soare în vastitatea unei Mediterane monocrome, Malta, țara fără riuri și căi ferate, trăiește de secole nostalgia independenței. Acest mic arhipelag (316 kmp.) format din insulele Malta, Gozo și Comino (cea de a patra, Filfol, nelocuită, este de cele mai multe ori uitată de atlasele geografice), al cărui nume se poate întîmpla să nu le spună prea mult unora, poartă în el o parte din istoria Europei. Nu numai că Malta a trăit ea însăși această istorie, dar — lucru paradoxal dacă ținem seama doar de dimensiunile ei aproape insignifiante — Europa, așa cum este astăzi, îi datorează ceva și Maltei. Mai întii pentru rezistența pe care a opus-o în 1565 celor 30 000 de turci ai lui Soliman Magnificul, rezistență ce a împiedicat ca Mediterana să devină un „lac” otoman; a doua oară, în decursul celui de al doilea război mondial, cînd Grecia și Creta căzuseră, Rommel, aflat în Libia, și-a văzut răsturnate planurile strategice din cauza a-

cestei minuscule fortărețe (și-a spus „portavionul nescufundabil”) a aliaților în Mediterana. La vremea sa, lui Voltaire îi plăcea să spună că „nimic nu este mai cunoscut lumii ca asedierea Maltei de necredincioși”; generațiile care au trăit ultimul război mondial apreciază că a-nii maltezi 1942—1943 și-au adus și ei contribuția la înfrîngerea isteriei hitleriste.

Iar astăzi, Malta prin politica ei actuală capătă, de asemenea, semnificație de simbol „Vrem să depunem toate eforturile pentru a face din Mediterana o mare a păcii”, a declarat Joe Camilleri, responsabil cu probleme de politică externă al Partidului laburist maltez și principal consilier al primului-ministru Mintoff. „Noi credem că pentru a face din Malta o insulă a păcii într-o mare a păcii e necesară desfășurarea tuturor bazelor străine, a adăugat Camilleri. Înaintea de toate, cele situate pe insula noastră. Dorim și vom face eforturi în această direcție, în limita posibilităților noastre. Aceasta e problema principală. Acesta e primul nostru obiectiv”.

Acțiunile legitime ale guvernului maltez au stîrnit o adevărată furtună la Londra și în alte capitale ale țărilor N.A.T.O., care au pus în funcțiune o adevărată campanie de amenințări cu „sanctiuni economice”. Această reacție n-a fost de natură să intimideze guvernul premierului Mintoff, care a declarat cu fermitate că, îndeplinind voința poporului maltez, nu va permite nimănui să dicteze condiții ce contravin în mod flagrant cu prerogativele suverane ale Maltei dobîndite încă din anul 1964.

Totuși, pentru atingerea obiectivului final, guvernul maltez acționează cu o oarecare prudență. Se evidențiază faptul că premierul Mintoff nu merge în atitudine sa pînă la o ruptură cu Marea Britanie. Se explică, între altele, că 10 000 de muncitori maltezi depind încă de prezența bazei militare britanice. Inchiderea imediată a acesteia ar însemna șomajul pentru un mare număr de familii și sporirea dificultăților economice.

De aceea, planul guvernului cuprinde, în prima sa etapă, obținerea unor sume mai mari pentru ceea ce poate oferi Malta, temporar, ca insulă fortăreață. Între timp, economia malteză ar urma să sufere schimbări structurale esențiale, care să o transforme dintr-o economie dependentă de prezența bazelor militare străine într-una de sine stătătoare. Și aceasta, pentru a se putea înlocui incipția dezonorantă de pe stîncă de la intrarea în portul La Valletta, „Magna et invicta Britania”, (Marea și neînviata Britanie), cu o alta, poate în limba malteză, poate chiar pe formula de „Malta mintoffiană”, folosită în prezent, cu numeroase sensuri și subînțelesuri, în presa britanică.

RADU SIMIONESCU

cronica

săptămînal politic, social, cultural

Colegiul de redacție:

AL. ANDRIESCU, ANDI ANDRIEȘ, (redactor șef adj.) N. BARBU (redactor șef adj.), CONST. CIOPRAGA, ION CREANGĂ, AL. DIMA, ILIE GRĂMĂDĂ, DAN. HATMANU, MIRCEA RADU IACOBAN, GAVRIIL ISTRATE, LIVIU LEONTE (redactor șef) GEORGE LESNEA, P. MILCOMETE, ȘTEFAN OPREA (secretar general de redacție), CR. SIMIONESCU, CORNELIU STURZU, CORNELIU ȘTEFANACHE, NICOLAE TATOMIR.

Prezentare grafică
VALER MITRU